

**Vabariigi Valitsuse määruse
„Jõuga maastikukaitseala kaitse-eeskiri” eelnõu
SELETUSKIRI**

1. Sissejuhatus

Looduskaitseseaduse § 10 lõike 1 kohaselt on Vabariigi Valitsusel õigus võtta ala kaitse alla ja kehtestada ala kaitsekord. Eelnõukohase määrusega muudetakse olemasoleva maastikukaitseala piire, kaitse-eesmärke ja kaitsekorda ning nime.

Kaitseala asub Ida-Viru maakonnas Iisaku vallas Jõuga külas ja Illuka vallas Ongassaare külas.

Jõuga maastikukaitseala (edaspidi *kaitseala*) on seni kaitse all olnud Kivinõmme maastikukaitsealana. Kivinõmme maastikukaitseala moodustati Vabariigi Valitsuse 17. detsembri 1996. a määrusega nr 312 „Kivinõmme maastikukaitseala kaitse alla võtmine, kaitse-eeskirja ja välispiiri kirjelduse kinnitamine” Kohtla-Järve RSN TK 25. augusti 1987. a otsusega nr 186 moodustatud Kivinõmme maastikukaitseala „Kalevipoja haud” põhjal. Kaitseala neljast lahustükist idapoolseim ehk nn Kalevipoja haud liideti Agusalu looduskaitsealaga vastavalt Vabariigi Valitsuse 18. mai 2007. a määrusele nr 152 „Agusalu looduskaitseala kaitse-eeskiri”. Kuna kaitseala kolmel lahustükil ei ole seost Kivinõmme nimega, on otstarbekas nimetada kaitseala Jõuga maastikukaitsealaks, sest kaitseala läänepoolseimal lahustükil paiknevad Jõuga järved ja Jõuga oos ning kaitseala läänepiirilt algab põline Jõuga küla.

Vastavalt looduskaitseseaduse § 91 lõikele 1 kehtivad enne selle seaduse jõustumist kaitse alla võetud kaitsealade ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitseks kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord seni, kuni looduskaitseseaduse alusel kehtestatakse uued kaitse-eeskirjad. Seega ei võeta määrusega kaitse alla uut ala, vaid korrigeeritakse olemasoleva kaitseala piire ja tzoneeringut ning kinnitatakse sellele kehtiva looduskaitseseaduse kohane kaitsekord.

Eelnõukohase määrusega muudetakse looduskaitseseaduse § 13 lõike 1 alusel olemasoleva maastikukaitseala piire ja tzoneeringut, kaitse-eesmärke ja kaitsekorda. Muudatuse on tinginud vajadus tagada paremini nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50, edaspidi *loodusdirektiiv*) I lisas nimetatud magevee-, metsa- ja sooelupaigatüüpide, alal esinevate kaitsealuste liikide ning väärtuslike pinnavormide kaitse. Kaitseala hõlmab täielikult Natura võrgustikku kuuluva Jõuga loodusala.

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti Viru regiooni kaitse planeerimise spetsialist Iti Jürjendal (tel 733 4163, e-post iti.jyrjendal@keskkonnaamet.ee), eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti kaitse planeerimise peaspetsialist Riina Kotter (tel 325 8404, e-post riina.kotter@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti üldosakonna peajurist Lüüli Junti (tel 680 7435, e-post lyyli.junti@keskkonnaamet.ee) ja Kristina Parnaul-Ollik (tel 521 5500, e-post kristina.parnaul@mail.ee). Ekspertdihinnangu on andnud Eerik Leibak, keeleliselt toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee).

2. Eelnõu sisu, piirangute ja kaitse all olemise põhjendus

2.1. Kaitse-eesmärkide vastavus kaitse all olemise eeldustele

Kaitseala kaitse-eesmärk on kaitsta metsa- ja veeökosüsteeme, maastikuilmet ja elustiku mitmekesisust, kaitsealuseid liike ning Jõuga ja Kõnnu oosistikke.

Kaitsealal kaitstakse elupaigatüüpe, mida loodusdirektiiv nimetab I lisas: liiva-alade vähetoitelised järved (3110), vähe- kuni kesktoitelised kalgiveelised järved (3140), liigirikkad madalsood (7230), vanad loodumetsad (9010*) ning okasmetsad oosidel ja moreenikuhjatistel (9060). Elupaigatüübi nimetuse järel sulgudes on siin ja edaspidi kaitstava elupaigatüübi koodinumber vastavalt loodusdirektiivi I lisale. Tärniga (*) on tähistatud esmatähtsad elupaigatüübid.

Kaitsealal kaitstakse I kaitsekategooriasse kuuluvat linnuliiki must-toonekurge (*Ciconia nigra*) ja II kaitsekategooriasse kuuluvat linnuliiki karvasjalg-kakku (*Aegolius funereus*) ning nende liikide elupaiku.

Kaitsealal kaitstakse I kaitsekategooriasse kuuluvat taimeliiki lehitut pisikäppa (*Epipogium aphyllum*), II kaitsekategooriasse kuuluvaid taimeliike väikest käöpõlle (*Listera cordata*), soohiilakat (*Liparis loeselii*) ja harilikku sookäppa (*Hammarbya paludosa*) ning III kaitsekategooriasse kuuluvat taimeliiki lääne-mõõkrohtu (*Cladium mariscus*) ning nende liikide elupaiku.

Vastavalt looduskaitseaduse (edaspidi LKS) §-le 7 on kaitseala kaitse alla võtmise eeldused ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus või rahvusvahelistest lepingutest tulenev kohustus. Jõuga maastikukaitseala kaitse all olemise eelduseks on alale eesmärgiks seatud väärtuste ohustatus, haruldus, tüüpilisus ning teaduslik ja esteetiline väärtus.

Jõuga maastikukaitseala kaitse-eesmärk on kaitsta **Jõuga ja Kõnnu oosistike** väärtuslikemat osa. Kumerate oosiharjadega kohati paralleelselt asetsevad Jõuga oosid ning peaaegu laudtasase pealispinnaga Kõnnu lavaos (Rähni, E. Illuka ooside ala. Eesti Loodus, 1959, 1) on tüüpilised jääaja lõpul kujunenud pinnavormid, millel on eriline glatsiaal-geoloogiline teaduslik väärtus. Oosidevahelistes nõgudes paiknevad looduslikud järved, millest kaitsealale jääb viis, on olulise limnoloogilis-teadusliku väärtusega. Neist ühe, Ümmarguse järve kaldavöönd on elupaigaks Ida-Eestis väga haruldasele lääne-mõõkrohule. Oosid koos nõgude ja nendes asuvate järvedega on vaheldusrikka maastikuilmega ning suure esteetilise väärtusega.

Kaitsealale jääv rohkem kui 300 kääpaga **muinasaegne kalmistu** on Eesti suurim omataoliste seas. Valdavalt 11.–12. sajandist pärit kääbaskalmistu on arvatavasti kuulunud vadjalastele ning sellel on suur arheoloogilis-kultuurilooline teaduslik väärtus. (Joonuks, H., Vallimäe, O. Kohtla-Järve linn ja rajoon / Siin- ja sealpool maanteed. 1988.)

Haruldased ja ohustatud looduslikud magevee-, metsa- ja sookooslused. Jõuga maastikukaitsealal esinevad looduslikud magevee-, metsa- ja sookooslused – elupaigatüübid liiva-alade vähetoitelised järved (3110), vähe- kuni kesktoitelised kalgiveelised järved (3140), liigirikkad madalsood (7230), vanad loodumetsad (9010*) ning okasmetsad oosidel ja moreenikuhjatistel (9060) – on haruldaste ja ohustatutena lisatud loodusdirektiivi I lissasse ning osaliselt märgitud esmatähtsate elupaikadena, mille kaitse tagamisel on Euroopa Liidul ja selle liikmesriikidel eriline vastutus. Loodusdirektiivi ülesanne on kaitsta ohustatud liike ja

nende elupaiku ning aidata kaasa looduse mitmekesisuse säilimisele ja taastamisele. Loodusdirektiivi artikli 6 punkti 1 kohaselt tuleb liikmesriikidel kehtestada direktiivi lisades nimetatud elupaigatüüpide ning liikide ja nende elupaikade kaitseks kaitsemeetmed, mis vastavad nende elupaigatüüpide ja liikide ökoloogilistele nõudlustele. **Liiva-alade vähetoitelised järved (3110)** on kaitsealal esindatud elupaigatüüpidest kõige ohustatum. Vähetoiteliste ehk oligotroofsete järvede ökosüsteemid on jätkuva ja järjest kiireneva eutrofeerumisprotsessi tõttu Euroopast kadumas. Oligotroofsed järved kuuluvad maailmas kõige ohustatumate ja unikaalsema elustikuga seisuveekogude hulka. Enamik järvi on saastunud ja muutumas rohketoitelisteks järvedeks. Ka Eestis kuuluvad oligotroofsed järved kõige haruldasemasse ja ohustatumasse järvetüüpi. Kaitsealal kuuluvad sellesse tüüpi Jõuga oosistikus asuvad Jõuga Linajärv, Jõuga Pesujärv ja Jõuga Liivjärv. Ka **vähe- kuni keskoitelised kalgiveelised järved (3140)** on ohustatud, kuna eutrofeeruvad inimtegevuse mõjul kiiresti. Kaitsealal kuuluvad sellesse elupaigatüüpi Kõnnu oosi kaguküljel asuvad Kõnnu Pikkjärv ja Kõnnu Ümmargune järv. Karbonaatse veega **liigirikkaid madaloid (7230)** esineb kõigis Euroopa Liidu maades, välja arvatud Luksemburgis ja Portugalis. Madalood on lisaks kuivendamisele ohustatud võsastumisest. Jõuga maastikukaitsealal esineb madalood pika kitsa ribana Kõnnu Pikkjärve ümber. **Vanad loodusmetsad (9010*)** on inimõjuta või vähese inimõjuga metsad. Intensiivse metsamajandamise tõttu on vanadele loodusmetsadele iseloomuliku puistuga metsad kadumisoos. **Okasmetsad oosidel ja moreenikuhjatistel ehk sürjametsad (9060)** on Euroopas haruldased, kuna on levinud kitsal alal boreaalses piirkonnas, peamiselt Soomes ja Rootsis. Eestis on okasmetsad oosidel ja moreenikuhjatistel tüüpiliseks metsatüübiks oosistikes. Sürjametsad esinevad Kõnnus oosi järsul nõlval. Metsaelupaigatüübid on intensiivse metsamajanduse tõttu muutunud Euroopa boreaalses piirkonnas haruldaseks ja seetõttu on ohustatud ka paljud nende kooslustega seotud liigid, kes kasutavad eespool nimetatud elupaigatüüpe elupaigana või toitumisalana.

Jõuga maastikukaitseala on elupaigaks mitmele haruldasele ja ohustatud liigile. Kaitseala kaitse-eesmärgiks on nimetatud seitse liiki.

Must-toonekurg (*Ciconia nigra*) on väheneva arvukusega spetsiifilise elupaiganõudlusega I kaitsekategooriasse kuuluv toonekureline, kes on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi (2008) ohustatud seisus. Aafrika keskosas, Gibraltaril ja Lähis-Idas talvituv must-toonekurg eelistab elupaigana varjuliste vooluveekogude lähedusse jäävaid looduslikke mitmekesisid ja vanu metsamassiive, vältides samal ajal metsaservasid. Liik võib saagijahile lennata kuni 40 km kaugusele pesapaigast. Must-toonekure arvukus on langenud 1980. aastate alguse 250 pesitsevalt paarilt praeguse 100–115 paarini. Lisaks must-toonekurele elab talle pesitsuspaigaks sobivates vanades metsades veel kuni 400 ohustatud liiki. Seega toimib must-toonekurg teiste ohustatud liikide suhtes katusliigina. Must-toonekurge ohustab toitumisalade degradeerumine, metsade vanuse muutmine, lageraied ja inimehäiring pesitsusajal. (Must-toonekure kaitse tegevuskava 2009–2013, Kotkaklubi, edaspidi nimetatud *must-toonekure tegevuskava*.)

Linnudirektiivi art 12 aruande 2007-2012 järgi

<http://bd.eionet.europa.eu/article12/report?period=1&country=EE>) pesitses Eestis aastatel 2008-2012 must-toonekurgi 60-90 paari, lühiajaline arvukuse trend (2001-2012) oli mõõdukalt tõusev, pika-ajaline trend (1980-2012) tugevalt langev (rohkem kui 50%), levila lühiajaline trend mõõdukalt langev ja levila pika-ajaline trend tugevalt langev. Lätis on sama aruande järgi nii arvukuse lühike kui pikk trend negatiivsed. Eesti Ornitoloogiaühingu arvukuse töögrupi ekspertide hinnangul oli ka Eesti arvukuse lühiajaline trend mõõdukas languses. Eesti riikliku sire "Eluslooduse ja maastike mitmekesisuse" allprogrammi 2016 aasta seiretöö "Kotkad ja must-toonekurg" aruande järgi on alates 2011. aastast must-toonekure asustatud pesade arv püsivas languses ning kaitsekorra rikkumised (raied, loata

viibimine, ehitustegevus) tõusutrendis, mis viitab selgele vajadusele tõhustada kaitsemeetmeid.

Eesti asurkonna ohustatuse kehtivaks IUCN kategooriaks on 2008 läbiviidud hindamise alusel “väljasuremisohus” (EN), varasem eestikeelne vaste “ohustatud” <https://elurikkus.ut.ee/kirjeldus.php?lang=est&id=47035> <https://elurikkus.ut.ee/kirjeldus.php?lang=est&id=47035> Kategooria on omistatud kriteeriumite A2a,C1 ja D alusel. Uued lindude ohustatuse hinnangud valmivad hiljemalt 15. mai 2018, kuid arvestades nii riikliku seire uuringute kui läbiviidud uuringute andmeid ei ole alust prognoosida liigi ohustatuse kategooria muutmist vähem ohustatu suunas.

Karvasjalg-kakk (*Aegolius funereus*) on vähearvukas ja spetsiifilise elupaiganõudlusega II kaitsekategooriasse kuuluv kakuline, kes on Eesti punase nimestiku järgi (2008) ohualtis seisus. Eestis aasta läbi elav öise eluviisiga karvasjalg-kakk eelistab elupaigana suurte metsamassiivide vanu kuuseenamusega segametsi ja männikuid ning teeb pesa tavaliselt musträhni vanasse pesaõõnsusesse. Karvasjalg-kaku arvukus sõltub pisinäriiliste arvukusest ja kõigub aastati suuresti. Hinnanguliselt pesitseb Eestis 200–400 paari (EOÜ, 2013). Peamine ohutegur on elupaikade hävimine: metsade vanuse muutmine, lageraied, lagunevate ja õõnsate ning kuivade puude arvu vähenemine.

Lehitu pisikäpp (*Epipogium aphyllum*) on väga haruldane spetsiifilise elupaiganõudlusega I kaitsekategooriasse kuuluv liik, mis on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi (2008) äärmiselt ohustatud seisus. See 10–21 cm kõrgune, ilma klorofüllil ja lehtedeta käpaline kasvab peamiselt varjukates puutumatuses okaspuu enamusega segametsades (niisked haavasegused kuusikud, soostunud segametsad ja lodud), kuid ka vanemates kõdusoometsades. Lehitu pisikäpp ilmub maapinnale vaid paariks nädalaks juuli lõpus, kuid ei pruugi igal aastal end üldse näidata. Lehitu pisikäpp on võimeline taasilmuma ka piirkondades, kus pole teda aastaid registreeritud, eeldusel, et on säilinud küpsed metsakooslused. Eestis on teada 23 lehitu pisikäpa leiukohta. Peamised ohutegurid on metsamajandus (ka hooldusraie leiukohtades viib koheselt liigi kadumisele) ja veerežiimi rikkumine. (Sugukond käpalised (*Orchidaceae*) kaitse tegevuskava 2014–2018, Tiiu Kull jt, edaspidi nimetatud *käpaliste tegevuskava*.)

Väike käöpõll (*Listera cordata*) on haruldane II kaitsekategooriasse kuuluv liik, mis on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi (2008) ohualtis seisus. See kuni 20 cm kõrgune varre keskel asuvate vastakute munajassüdajate või kolmnurksete lehtede ning punakasroheliste õitega käpaline kasvab peamiselt varjukates samblarohketes okasmetsades (rabastuvates metsades). Väike käöpõll on hajusalt levinud üle terve Eesti, kuid Pärnu- ja Läänemaal pole seda viimase 40 aasta jooksul peaaegu üldse registreeritud. Leiukohtade vähenemise täpsed põhjused pole teada. Peamised ohutegurid on veerežiimi rikkumine ja metsamajandus. (Käpaliste tegevuskava.)

Soohiilakas (*Liparis loeselii*) on haruldane II kaitsekategooriasse kuuluv liik, mis on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi (2008) ohualtis seisus. See kuni 15 cm kõrgune üleni rohekas-kollane omapäraste üles vaatavate õitega käpaline on erinevalt enamikust teistest parasvöötme orhideedest seeneniidistikust nakatumata ning elab tavaliselt paariaastaseks. Soohiilakas kasvab peamiselt liigirikastes allikalistes madalsoodes, õõtsiksoodes ja soostunud niitudel ning eelistab liikuva põhjaveega alasid. Lubjalembese liigina on soohiilakas Eestis levinud rohkem Lääne-Eestis, kuid üksikuid leiukohti esineb ka mujal. Kõige sagedasemad on üksikute isenditega leiud. Peamised ohutegurid on soode veerežiimi mõjutamine ja võsastumine. (Soohiilaka (*Liparis loeselii* (L.) Rich.) kaitse tegevuskava 2012–2016 eelnõu, Tiiu Kull, edaspidi nimetatud *soohiilaka tegevuskava*.)

Harilik sookäpp (*Hammarbya paludosa*) on haruldane II kaitsekategooriasse kuuluv liik, mis on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi (2008) ohustatud seisus. See kuni 20 cm kõrgune rohekaskollaste õitega käpaline on üks vähestest Eestis, mis kasvab ka happelisel pinnasel raba tingimustes, kus pH võib olla isegi 3,7–3,8. Harilik sookäpp kasvab peamiselt rabades, järveäärsetel õõtsikutel ja soistes metsades. Eestis on teada 114 sookäpa leiukohta, kuid arvukus kõigub leiukohtades aastati väga suurelt. Populatsioonide vähenemise täpsed põhjused pole teada. Peamine ohutegur on veerežiimi muutused sooökosüsteemides. (Käpaliste tegevuskava.)

Lääne-mõõkrohi (*Cladium mariscus*) on haruldane spetsiifilise elupaiganõudlusega III kaitsekategooriasse kuuluv liik, mis on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi (2008) ohulähedases seisus. See kuni 1,5 m kõrgune lehistunud kolmekandiliste varte ja nutitaoliste õisikutega lõikheinaline on sooja boreaalse kliimaperioodi relikvt. Lääne-mõõkrohi kasvab peamiselt madalate veekogude kaldavööndis ja lubjarikastes soodes, kus võib kiire vegetatiivse paljunemisega levida massiliselt. Lubjalembese liigina on lääne-mõõkrohi levinud peamiselt Lääne-Eestis, kuid üksikuid leiukohti esineb väga harva ka mujal. Peamised ohutegurid on märgalade veerežiimi rikkumine ja veekogude ohustamine. (Eesti NSV flora X, 1966.)

Lisaks eespool nimetatud loodusväärtustele on Jõuga maastikukaitseala kaitse all hoidmine oluline teistegi haruldaste ja ohustatud taime- ja loomaliikide kaitseks. Samas pole nende kaitse-eesmärgiks seadmine vajalik – eesmärgiks seatavate katusliikide, nende elupaikade ja koosluste kaitseks kehtestatav kaitsekord tagab ka nende kaitse. See tähendab, et kaitsekorra väljatöötamisel on lähtutud kaitse-eesmärgina loetletud liikide ja koosluste ökoloogilistest nõudlustest. Seeläbi tagatakse kaitse kõikidele liikidele, kelle elupaigaks on kaitse-eesmärgiks olev kooslus või ka neile liikidele, kelle elupaigalised eelistused sarnanevad eesmärgina loetletud katusliikide omadega. Kaitseala kaitse-eesmärgiks on seatud need kooslused ja kaitsealused liigid, kelle jaoks on tegemist esindusliku ja soodsa seisundi säilitamiseks olulise esinemisalaga. Kaitse-eesmärgiks on seatud ka need liigid, kelle kaitse sellel alal on loodus- ja linnudirektiivist tulenev rahvusvaheline kohustus või kelle soodsa seisundi säilimiseks pikaajaliselt (säilimiseks pikas perspektiivis) ei piisa ainult isendikaitsest. Teisi kaitsealuseid liike ei ole kaitsekorra määramisel aluseks võetud, kuid nende puhul on arvestatud, et eesmärgiks seatavate katusliikide ja koosluste alusel kehtestatav kaitsekord tagab ka nende kaitse. Kaitse-eeskirjas sätestatud kaalutusõiguse teostamisel sisustatakse nende liikide puhul kaitse-eesmärgi saavutamist (LKS § 14 lg 2) LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse kaudu. Teiste sõnadega tuleb nende liikide puhul kaitseala valitseja nõusolekul lubatud tegevusteks ja kaitseala valitseja nõusolekuta keelatud tegevusteks nõusolekut andes arvestada, et kavandatud tegevus ei oleks vastuolus LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse põhimõtetega. Isendikaitse väldib konkreetsete isendite surmamist, kahjustamist ja hävitamist, kuid ei taga nende liikide elupaikade säilimist sellises mahus, et oleks tagatud nende liikide püsiv pikaajaline säilimine nende levikualal, kuna elupaikade kaitseks kehtestatav kaitsekord tagab ka nende kaitse.

Teadaolevatest kaitsealustest liikidest, mida kaitseala kaitse-eesmärgiks ei ole seatud, on kaitsealal II kaitsekategooriasse kuuluvad linnuliigid kanakull (*Accipiter gentilis*), laanerähn (*Picoides tridactylus*) ja metsis (*Tetrao urogallus*), III kaitsekategooriasse kuuluvad linnuliigid nõmmelõoke (*Lullula arborea*), laanepüü (*Tetrastes bonasia*), händkakk (*Strix uralensis*), musträhn (*Dryocopus martius*) ja väike-kärbsenäpp (*Ficedula parva*) ning III kaitsekategooriasse kuuluvad taimeliigid vööthuul-sõrmkäpp (*Dactylorhiza fuchsii*), kahkjaspunane sõrmkäpp (*D. incarnata*), kuradi-sõrmkäpp (*D. maculata*), laialehine neuuvaip (*Epipactis helleborine*), soo-neiuvaip (*E. palustris*), roomav öövilge (*Goodyera repens*),

harilik ungrukold (*Huperzia selago*), suur käöpõll (*Listera ovata*), sulgjas õhik (*Neckera pennata*), pruunikas pesajuur (*Neottia nidus-avis*), väike vesiroos (*Nymphaea candida*), kahelehine käokeel (*Platanthera bifolia*), aas-karukell (*Pulsatilla pratensis*), Lindbergi turbasammal (*Sphagnum lindbergii*) ning Wulfi turbasammal (*S. wulfianum*). (Keskkonnaregister 2016)

Metsis pole nimetatud Jõuga maastikukaitseala kaitse-eesmärgiks, sest teadaolevalt pole viimase kolmekümne aasta jooksul seal mängu toimunud. Metsisele on arvatavasti ebasoodsalt mõjunud metsa- ja sookoosluste kuivendus ning kaitseala ümbritsevates metsades toimunud raied.

2.2. Kaitse alla võtmise otstarbekus

Jõuga maastikukaitseala on osaliselt kaitse all olnud juba 1987. aastast, kui omapärase ning teaduslikust aspektist huvipakkuvate Kivinõmme mõhnastiku pinnavormide ja taimekoosluste kaitseks moodustati 72 ha suurune maastikukaitseala Kivinõmme Kalevipoja haud. 1996. aastal moodustati selle põhjal neljast lahustükist koosnev Kivinõmme maastikukaitseala mõhnastiku, järvede, taimekoosluste (lääne-mõõkrohi) ja metsise elupaiga kaitseks. 2007. aastal liideti kaitseala neljast lahustükist idapoolseim lahustükk ehk nn Kalevipoja haud Agusalu looduskaitsealaga.

Kaitseala asub keset intensiivselt majandatavaid metsi, mistõttu on sellel oluline tähtsus loodusliku mitmekesisuse säilimisel. Ala jätkuv kaitse all hoidmine on oluline oosistike maastikuilme säilimise, kaitsealuste liikide ning loodusdirektiivi magevee-, metsa- ja sooelupaigatüüpide kaitse eesmärgil. Käesoleva määrusega seatakse lisaks pinnavormide ja järvede kaitsele kaitse-eesmärgiks kaitsealal olevad magevee-, metsa- ja sooelupaigad. Kaitse-eesmärgiks seatakse kaitsealused linnuliigid must-toonekurg ja karvasjalg-kakk ning kaitsealused soontaimed lehitu pisikäpp, harilik sookäpp, soohilakas, väike käöpõll ja lääne-mõõkrohi.

Kaitseala tuumiku moodustab Peipsi nõo põhjaosas Alutaguse madalikul asuvasse ligi 21 km pikkusesse Iisaku-Illuka oosisüsteemi kuuluvate kirde-edelasuunaliste **Jõuga ja Kõnnu oosistike** kõige väärtuslikum osa, mis on tüüpiline näide mandrijää taandumisel tekkinud pinnavormidest (Arold, I. Eesti maastikud. 2005). Lohkvormidega liigestatud kumerate harjadega järsunõlvalised ja kohati paralleelselt asetsevad Jõuga oosid lähevad kirde pool üle platoolaadseks paljude nõgude ja kühmudega Kõnnu lavaoosiks, mis on ligi 7 km pikkune ja kuni 12 m kõrgune. Oosid koosnevad ehitusmaterjaliks sobilikust veeriselisest kruusast ja liivast, mistõttu ohustab neid kaevandustegevus. Jõuga ooside vahel glatsiokarstilistes nõgudes ehk sõlvides asuvad oligotroofsed Jõuga Liivjärv, Jõuga Pesujärv ja Jõuga Linajärv on suures osas väga järskude ja erosiooniohtlike kallastega. Pehmeveeliste umbjärvedena on nad äärmiselt tundlikud igasugusele reostusele. Jõuga järved toituvad peamiselt sademetest ning on elupaigaks haruldastele planktoni ja põhjaloomastiku liikidele. Järveelupaigad on ohustatud igasugusest loodusliku veerežiimi muutusest, mis võib kaasneda nii pealmaa- kui ka allmaakaevandamisega. Kõnnu oosi kaguküljel paiknevad sõlvides Kõnnu Pikkjärv ja Kõnnu Ümmargune järv on õõtsikuga ümbritsetud allikalised kalavaesed metsajärved, mis on elupaigaks mitmele kaitsealusele liigile. Kõnnu Ümmarguse järve kaldavööndis kasvab Ida-Eestis väga haruldane lääne-mõõkrohi. (Mäemets, A. Eesti NSV järved ja nende kaitse. 1977.)

Kaitseala eesmärkideks lisatavad haruldased ja ohustatud looduslikud metsa- ja sookooslused – elupaigatüübid liigirikkad madalsood (7230), vanad loodusmetsad (9010*) ning okasmetsad oosidel ja moreenikuhjatistel ehk sūrjametsad (9060) – on alal määranud 2008. aastal ekspert Taimo Aasma. Mageveeelupaigatüübid liiva-alade vähetoitelised järved

(3110) ja vähe- kuni kesктоitelised kalgiveelised järved (3140) on määratud 2001. ja 2002. aastal Natura veeprojekti käigus.

Inventeeritud ja kaitse-eesmärgiks nimetatud elupaigatüübid moodustavad Jõuga loodusala pindalast 64% (40 ha). Nendest omakorda 89% ehk 35,5 ha on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse. Mageveeelupaigatüüp liiva-alade vähetoitelised järved (3110) moodustab loodusalast 7,2% (4,5 ha) ning selle esinduslikkus on vahemikus B–C (hea kuni arvestatav). Sellesse elupaigatüüpi kuuluvad Jõuga ooside vahel asuvad oligotroofsed Jõuga Linajärv, Jõuga Pesujärv ja Jõuga Liivjärv. Järvede esinduslikkust on vähendanud eutrofeerumine, mille üheks põhjuseks on järvede varasem kasutamine linaleotamiseks ja pesupesemiseks. Vähe- kuni kesктоitelised kalgiveelised järved (3140) moodustavad loodusalast 5,6% (3,5 ha) ja nende esinduslikkus on C (keskmine). Elupaigatüüpi kuuluvad Kõnnu oosi kaguküljel asuvad Kõnnu Ümmargune järv ja Kõnnu Pikkjärv. Siirde- ja õõtsiksood (7140) moodustavad loodusalast 0,2% (0,15 ha). Elupaigatüübi esinduslikkus on C (keskmine). Liigirikkad madalsood (7230) moodustavad loodusalast 0,2% (1,2 ha) ja nende esinduslikkus on C (keskmine). Elupaigatüüp on tekkinud Pikkjärve kinnikasvamisel. Vanad loodusmetsad (9010*) on kaitseala levinuim elupaigatüüp ja moodustab 47,6% loodusalast (29,7 ha). Elupaigatüübi esinduslikkus jääb vahemikku B–D (hea kuni rahuldav). Vanade loodusmetsade esinduslikkust on alandanud mõningane varasem inimtegevus. Okasmetsad oosidel ja moreenikuhjatistel ehk sürjametsad (9060) moodustavad loodusalast 1,8% (1,1 ha) ning nende esinduslikkus on B (hea). Sellesse elupaigatüüpi kuuluvad Kõnnu oosil kasvavad okaspuuenamusega segametsad.

Jõuga maastikukaitsealal on ka loodusdirektiivi elupaigatüüpidega mittemääratud magevee-, metsa- ja sookooslusi, mis on elupaigaks kaitsealal leiduvatele kaitsealustele liikidele. Kaitsealal levivad ulatuslikud siirdesoo- ja rabametsad, väikeste laikudena esineb siirdesoid ja poollooduslikke niidukooslusi.

Lisaks mitmekesistele pinnavormidele ja kooslustele on kaitsealal kultuurimälestisena **muinasaegne Jõuga kääbaskalmistu**, mille rohkem kui 300 liivakääbast on arvatavasti vadjalaste omad ja pärinevad valdavalt 11.–12. sajandist. Viimased matmised on tehtud isegi veel 15. sajandil. Jõuga kääbaskalmistu on suurim omataoliste seas Eestis ja sel on seetõttu suur teaduslik väärtus. Künkliku pinnamoega kääbaskalmed paiknevad väärtuslikul oosimaastikul ning on osa piirkonnale iseloomulikust reljefsest maastikuilmest.

Kaitseala vanad varjulised loodusmetsad on tüüpiline elupaik kaitsealusele **must-toonekurele** ja **karvasjalg-kakule**.

Kaitsealal on üks must-toonekure pesitsusterritoorium Kõnnu sihtkaitsevööndis. Pesa leiti 2012. aastal kevadel. Jõuga must-toonekurg on üks Eesti produktiivsemaid (Kotkaklubi liikme Renno Nellise kommentaar). Kotkaklubi andmetel oli 2012. aastal pesas kolm poega ning 2013. aastal neli poega. 2014. aastal oli pesale toodud uut pesamaterjali, kuid pessa ei munetud. Pesa juures olnud rajakaamera fotode alusel võib arvata, et pesas oli üksik vanalind ilma paariliseta. 2015. aastal oli pesas taas kolm poega.

Kaitsealal on üks karvasjalg-kaku pesitsuspaik. Pesa leiti 2012. aastal aprillis Kõnnu sihtkaitsevööndisse jäävast männikust metsise inventuuri käigus. Karvasjalg-kaku pesitsusedukust ei registreerita, sest selle tuvastamine on väga keeruline.

Kaitseala niisked ja varjukad okaspuuenamusega segametsad on tüüpiline elupaik **lehitule pisikäpale**. Liigi kasvukoht jääb Ongassaare sihtkaitsevööndi vanasse loodusmetsa, kus 2010. aastal registreeriti kaks taime. 2014. aasta inventuuril ei registreeritud ühtegi isendit.

Kuna liigile sobilik kasvukoht on hästi säilinud, võib arvata, et selle põhjuseks on liigibioloogia spetsiifika. Lehitu pisikäpp õitseb ja on maapinnal nähtav väga väikest aega, igal aastal ei pruugi liik maapinnale ilmudagi.

Kaitseala varjulised ja samblarohked rabastuvad metsad on tüüpiline elupaik **väikesele käöpõllele**. Liik kasvab kaitsealal Ongassaare ja Kõnnu sihtkaitsevööndis. Ongassaare sihtkaitsevööndis on väike käöpõll registreeritud kolme osapopulatsioonina. Keskkonnaregistri andmetel kasvab leiukohas kokku rohkem kui 50 isendit. Suurima osapopulatsiooni seisund oli 2012. aastal hea ja isendite arvukus suur, väiksemates osapopulatsioonides kasvab väike käöpõll üksikute isenditena. Kõnnu sihtkaitsevööndis on väike käöpõll registreeritud 2012. aastal. Rabamännikus asuvas leiukohas loendati 50 isendit.

Kaitseala õõtsikud on tüüpiline elupaik **sookäpale** ja **soohiilakale**. Mõlema liigi leiukohad asuvad Ongassaare sihtkaitsevööndis. Sookäpp on registreeritud Pikkjärve-äärsel õõtsikul. Nii 2010. kui ka 2011. aasta inventuuril leiti 20 isendit. Peale selle leiukoha on soohiilakat registreeritud Ida-Virumaal veel vaid ühes kohas. Soohiilaka leiukoht asub samuti Pikkjärve äärses õõtsikus. 2010. aasta inventuuril leiti kaks isendit ja 2011. aasta inventuuril neli isendit. Keskkonnaameti looduskaitse bioloogi hinnangul on mõlema liigi seisund Pikkjärve leiukohas hea.

Kaitsealal on ainus teadaolev **lääne-mõõkrohu** leiukoht Ida-Eestis. Liik kasvab Ümmarguse järve kaldavööndis. 2010. aasta vaatlusandmete põhjal on lääne-mõõkrohi levinud hajusalt üle terve leiukoha. Lääne-mõõkrohu arvukus jääb leiukohas Lääne-Eesti leiukohadele alla, kuid ainsa teadaoleva kasvukohana Ida-Eestis on see olulise tähtsusega.

Jõuga maastikukaitseala kaitse all hoidmine on põhjendatud ka asjaoluga, et tegemist on osaliselt Natura võrgustikku kuuluva alaga. Kaitsealale jääb tervenisti Jõuga loodusala.

2.3. Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

Kuna kaitsealal on peamiseks kaitse-eesmärgiks maastiku, looduslike elupaikade ja liikide kaitse, on kaitseala tüübiks jätkuvalt valitud maastikukaitseala. Väärtuslike elupaigatüüpide ja haruldaste liikide esinemise tõttu võiks kaitseala tüübiks valida ka looduskaitseala, kuid peamine eesmärk kaitsealal on oosistike maastikuilme säilitamine ja kaitse. Oosistikke ei ole võimalik kaitsta hoiualana, sest hoiuala moodustatakse loodusliku loomastiku, taimestiku ja seenestiku soodsa seisundi tagamiseks. Hoiualal kaitstakse elupaikasadid ja kasvukohtasadid, mille kaitseks on hoiuala moodustatud. Seetõttu ei võimalda hoiuala kaitsekord kaitsta kooslusi tervikuna. Hoiualale ei koostata kaitse-eeskirja, mis on erinevate kaitseväärtuste olemasolu korral kaitse-eesmärgi täpsustamiseks vajalik. Hoiuala kaitsekord ei võimalda mitme eri rangusega vööndi moodustamist, mis on vajalik kaitsealal olevate väärtuste säilimiseks. Eri rangusega vööndites saab vajalikes kohtades rakendada piiranguid, mis lähtuvad konkreetse kaitse-eesmärgi ökoloogilisest nõudlusest (nt liikumispiirang liikide häirimise vältimiseks pesitsusajal, jahi reguleerimine). Püsielupaigana kaitstakse ainult konkreetse liigi elupaika, mitte erinevate väärtustega looduskompleksi. Kaitseala territooriumile jäävad mõned kultuuripärandiobjektid (kääbaskalmed), kuid nendel ei ole sellist tähtsust, mis looks vajaduse kultuuripärandi kaitse-eesmärgiks seadmist. Seega ei saa ala tüübiks valida rahvusparki, kuna rahvusparke iseloomustab kultuuripärandi kaitse-eesmärgiks seadmine.

2.4. Kaitstava loodusobjekti välispiir ja vööndite piirid

Kaitseala piiritlemisel on lähtutud põhimõttest, et kaitsealasse on hõlmatud kaitset vajavad loodusväärtused ja loodusväärtustele vajalik puhver ning ala piirid on looduses selgelt tuvastatavad ja üheselt mõistetavad. Seetõttu on piiritlemisel kasutatud võimaluse korral

selgepiirilisi ja ajas vähe muutuvaid objekte (teed, metsasihid, kraavid ja kõlvikupiirid). Kohas, kus maastikulised alused puuduvad, on kasutatud piiritlemisel maakatastri andmeid (möödistatud katastriüksused) ja geograafilisi koordinaate. Kaitseala piir on kantud kaardile, kasutades alusena Eesti põhikaarti (möötkava 1 : 10 000) ja maakatastri andmeid.

Võrreldes Vabariigi Valitsuse 17. detsembri 1996. a määrusega nr 312 moodustatud Kivinõmme maastikukaitsealaga (311,6 ha), väheneb kaitseala pindala 303,9 ha-ni, st 7,7 ha võrra. Varasema kolme lahustüki asemel koosneb kaitseala neljast lahustükist: **Jõuga lahustükk**, mis on Jõuga–Raudi kõrvalmaanteega (teeregistris nr 13150) omakorda kaheks lahustükiks jaotatud, **Kõnnu lahustükk** ja **Ongassaare lahustükk**. Kaitseala pindala vähenemine on tingitud suures osas Jõuga–Raudi kõrvalmaantee ja liinisihi kaitsealast mahaarvamisesest. Samuti arvatakse kaitsealast maha Nõmmemetsa katastriüksus osas, mis ei kattu Jõuga oosistikuga ja kus ei ole registreeritud kaitsealuseid liike ega väärtuslikke elupaiku. Vähemal määral tuleneb kaitseala pindala vähenemine piirikorrigeerimisest, mis seisneb peamiselt kaitseala välispiiri ühildamises vahepeal katastrisse kantud katastriüksuste piiridega ning looduses paremini jälgitavate objektidega (nt kraavid ja teed). Kaitsealalt arvatakse piirimuudatustega välja 13,8 ha maad, millest 4,6 ha on eraomand ja 9,2 ha riigiomand. Kaitsealale liidetakse juurde 6,1 ha maad, millest 0,4 ha on eraomand ja 5,7 ha riigiomand. Maade juurdeliitmine kaitsealale tuleneb vajadusest korrigeerida kaitseala välispiiri, kasutades piiritlemisalustena selgepiirilisi ja ajas vähe muutuvaid objekte. Kokku moodustab väljaarvamiste ja juurdeliitmiste tulemusena Jõuga maastikukaitsealast riigiomand 288,5 ha (95% kaitsealast) ja eraomand 15,4 ha (5% kaitsealast).

Käesoleva määrusega muudetakse oluliselt kaitseala kaitsekorda ja tsoneeringut. Eelnõujärgse tsoneeringu kohaselt koosneb Jõuga maastikukaitseala kahest sihtkaitsevööndist (Kõnnu ja Ongassaare) ning kahest piiranguvööndist (Jõuga ja Kõnnu). Sihtkaitsevööndisse jääb 189,1 ha (62,2% kaitsealast), mis kõik on riigiomandis. Piiranguvööndisse jääb 114,8 ha (37,8% kaitsealast), millest 15,4 ha on eraomand ja 99,4 ha riigiomand.

Piirimuudatustega liidetakse kaitsealale juurde ja arvatakse sihtkaitsevööndisse 3,8 ha varem kaitse all mitte olnud maad, mis kõik on riigiomandis. Kaitsealalt arvatakse välja 3 ha varem sihtkaitsevööndisse kuulunud maast, mis on samuti kõik riigiomandis. Varem piiranguvööndisse kuulunud maast arvatakse sihtkaitsevööndisse 51,3 ha, mis kõik on riigiomandis. Sihtkaitsevööndisse on tsoneeritud kaitse-eesmärgiks nimetatud haruldaste ja kaitsealuste liikide elupaigad ning väärtuslikud magevee-, metsa- ja sookooslused. Osaliselt on sihtkaitsevööndisse tsoneeritud ka Kõnnu oosistik koos Kõnnu järvedega.

Piirimuudatustega liidetakse kaitsealale juurde ja arvatakse piiranguvööndisse 2,3 ha varem kaitse all mitte olnud maad, millest 0,4 ha on eraomand ja 1,9 ha riigiomand. Kaitsealalt arvatakse välja 10,8 ha varem piiranguvööndisse kuulunud maast, millest 4,6 ha on eraomand ja 6,2 ha riigiomand. Varem sihtkaitsevööndisse kuulunud maast arvatakse piiranguvööndisse 1,6 ha, mis kõik on riigiomand. Piiranguvööndisse on tsoneeritud maastikuilmelt oluline Jõuga oosistik koos Jõuga järvedega ning Jõuga kääbaskalmed ja kaitseala läbiv liinisiht. Samuti on piiranguvööndisse tsoneeritud suurema inimõjuga ja vähem väärtuslikud metsakooslused, mis moodustavad osaliselt puhvertsooni kaitsealuse liigi must-toonekure elupaigale ning pehmeelistele Jõuga järvedele. Lisaks jäävad kaitsealustest liikidest osaliselt piiranguvööndisse II kaitsekategooriasse kuuluvate metsise ja karvasjalg-kaku ning III kaitsekategooriasse kuuluvate laanepüü, roomava öövilke, vööthuul-sõrmkäpa, laialehise neiuvaiba, pruunika pesajuure, kahelehise käokeele, sulgja õhiku, hariliku ungrukolla, väikese vesiroosi, aas-karukella ja Lindbergi turbasambla elupaigad. Nende liikide piiranguvööndisse arvatud populatsioonid paiknevad hajusalt, mistõttu pole nende arvamine sihtkaitsevööndisse otstarbekas. Piiranguvööndisse arvatud liikide kaitse tagatakse läbi LKS §-s 55 sätestatud

isendikaitse põhimõtete. Linnuliikide puhul ulatuvad piiranguvööndisse osaliselt väljaspool teadaolevaid pesitsuspaiku olevad sobilikud elupaigad, mida liigid kasutavad peamiselt puhke- ja toitumispaikadena ning mis on noorlindudele hajumisalaks pesapaigast.

Kaitsealuse liigi must-toonekure ja väärtuslike metsaelupaikade paremaks kaitseks on osa varem Kõnnu piiranguvööndisse kuulunud maast arvatud Kõnnu sihtkaitsevööndisse. Ümbertoneerimise on tinginud vajadus kehtestada optimaalses ulatuses liikumispiirang must-toonekure häiringuvabaks pesitsemiseks. Vastavalt looduskaitseaduse § 50 lõikele 2 on must-toonekure pesapaiga ümber vaja häiringuvaba tsooni vähemalt 250 m raadiuses. Jõuga piiranguvööndist ja kaitsealast on välja arvatud Jõuga–Raudi maantee (teeregistris nr 13150), mistõttu esineb vöönd varasema ühe lahustüki asemel kahe lahustükina ning Nõmmemetsa kinnistu osas, mis ei kattu oosistukuga. Muus osas on nii Jõuga piiranguvööndi kui ka Ongassaare sihtkaitsevööndi piir jäänud enamasti samaks, väiksed muudatused tulenevad kaitseala välispiiri korrigeerimisest.

Kaitseala välispiir kulgeb mööda kraave, metsa- ja liinisihte, teid ja radu, kusjuures kõik need on kaitsealast välja jäetud. Erandina on kaitsealale jäetud kraavilõik, mis jääb punktide koordinaatidega 6564230,429 ja 696478,670 ning 6564357,420 ja 696659,727 vahele. Kaitseala välispiiril kulgevad kraavid on rajatud kaitsealaga piirnevate majandusmetsade kuivenduse jaoks ning kraavide muldeid kasutatakse kokkuveoteedena. Kokkuveoteede korrashoiuks on vajalik nende pidev hooldus, mistõttu pole kraavide arvamine kaitseala koosseisu otstarbekas. Kraavide hooldamisel tuleb jälgida, et nende mõju kaitseala kooslustele ei suureneks.

Kaitseala läänepoolseim lahustükk (Jõuga lahustükk) on 63,3 ha suurune. Lahustükk on kaitsealast välja tsoneeritud Jõuga–Raudi maanteega omakorda kaheks lahustükiks jaotatud. Maanteest põhja poole jääva lahustüki välispiir kulgeb mööda metsasihti üle liinisihi kuni ristumiseni punktis koordinaatidega 6562255,892 ja 693568,503 loode-kagu suunalise kraaviga ning läheb sealt edasi mõttelise sirgena kuni maaüksuse Alajõe metskond 37 (katastritunnusega 22401:001:0315) loodenurgani ning seejärel mööda selle maaüksuse läänepiiri ja 13150 Jõuga–Raudi tee maaüksuse põhjapiiri. Maanteest lõuna poole jääva lahustüki välispiir kulgeb mööda 13150 Jõuga–Raudi tee maaüksuse lõunapiiri, metsasihi ja liinisihi serva (kusjuures sihi laiuseks on arvatud 40 m liini teljest) kuni metsakõlviku ristumiseni haritava maaga. Sealt läheb piir edasi mööda looduses haritavast maast hästi eristuvat metsakõlviku piiri (nähtav looduses ka kõlviku piiril kulgeva pinnasteena) kuni punktini koordinaatidega 6561466,252 ja 693390,207 ning kulgeb sealt mõttelise sirgena punktini koordinaatidega 6561505,210 ja 693339,082 (sirge on looduses hästi tajutav, sest kulgeb puittaimestikuta lageda ala ja metsa vahel). Sealt läheb piir edasi mööda looduses haritavast maast hästi eristuvat metsakõlviku piiri (haritavale maale on rajatud väga noor männikultuur), kuni Jõuga järvede harutee ristumiseni ja maaüksuse Alajõe metskond 76 (22401:001:0359) idapiiriga. Edasi kulgeb välispiir mööda maaüksuste piire. Aedru mü (22401:001:0019) piirilt jõuab kaitseala piir Aedru tee servani ning kulgeb mööda seda 13150 Jõuga–Raudi tee maaüksuse lõunapiirini, kust antud lahustüki piirikirjeldus algas.

Jõuga lahustükile jääb tervenisti **Jõuga piiranguvöönd**, mis on moodustatud Jõuga oosistiku, kaitsealuste liikide ja liiva-alade vähetoiteliste järvede kaitseks. Piiritlemisel on arvestatud, et vöönd hõlmaks terves ulatuses väärtuslikul oosimaastikul paiknevaid muinsuskaitse all olevaid Jõuga kääbaskalmeid (registreeritud kultuurimälestiste riiklikus registris arheoloogiamälestisena numbri 8996 all), mille künklik vorm täiendab piirkonnale iseloomulikku reljeefset maastikuilmet. Enamasti jääb vöönd riigimaale. Osaliselt jäävad vööndisse eraomandis olevad Järve (22401:001:0430), Pesu (22401:001:0114), Sakhani (22401:001:0066), Nõmmemetsa (22401:001:0323) ja Uku (22401:001:0126) katastriüksus.

Kaitseala Kõnnu lahustükk on 182,7 ha. Lahustüki piir kulgeb mööda liinisihtide servi (põhjapoolse sihi laiuseks on arvatud 25 m liini teljest ning lõunapoolsetel sihtidel 10 m liini teljest nimipinge 10 kv puhul ja 40 m nimipinge 330 kv puhul), metsasihtide ja kraavide servi, kusjuures erandina on kaitsealale jäetud kraavilõik, mis jääb punktide koordinaatidega 6564230,429 ja 696478,670 ning 6564357,420 ja 696659,727 vahele. Mõttelise sirgena kulgeb lahustüki välispiir punktide koordinaatidega 6564004,851 ja 696526,914 ja ning 6564230,429 ja 696478,670 vahel (see sirge on looduses nähtav raielangi ääres kulgeva metsasihina).

Kõnnu lahustükile jäävad tervenisti Kõnnu sihtkaitsevöönd ja Kõnnu piiranguvöönd. 131,2 ha suurune **Kõnnu sihtkaitsevöönd** on kaitseala suurim vöönd ning on moodustatud kaitsealuste liikide (sh must-toonekure ja karvasjalg-kaku) ja nende elupaikade kaitseks. Vööndi piiritlemisel on arvestatud, et oleks tagatud kaitsetsoon must-toonekure pesapaigale 250 m raadiuses. Vöönd jääb terves ulatuses riigimaale ning hõlmab osaliselt katastriüksused Alajõe metuskond 10 (22901:004:0090), Kivinõmme maastikukaitseala 1 (22901:002:0267) ja Alajõe metuskond 62 (22401:001:0362).

Vööndi ida- ja lõunapiir kulgevad mööda Kõnnu lahustüki välispiiri. Läänepiir kulgeb osaliselt mööda Kõnnu lahustüki välispiiri ning kraavide ja metsasihtide servi, kusjuures punktide koordinaatidega 6563378,371 ja 695355,462 ning 6563368,352 ja 695257,000 ning 6563486,012 ja 695212,195 vahel kulgeb piir mõtteliste sirgetena (nähtav looduses raielangi piiridena). Vööndi põhjapiir kulgeb mööda Kõnnu lahustüki välispiiri ning metsasihtide servi, kusjuures punktist koordinaatidega 6564024,293 ja 695698,137 kulgeb piir ida-läänesuunalise metsasihi serva mõttelise pikendusena selle sihi alguseni.

Kõnnu piiranguvöönd on 51,5 ha. Sinna on arvatud vähem väärtuslikud metsakooslused, mis moodustavad puhvertsooni kaitsealuse must-toonekure pesapaigale. Vöönd jääb terves ulatuses riigimaale ning hõlmab osaliselt katastriüksused Alajõe metuskond 10 (22901:004:0090), Kivinõmme maastikukaitseala 1 (22901:002:0267) ja Alajõe metuskond 62 (22401:001:0362).

Vööndi piir kulgeb mööda Kõnnu lahustüki välispiiri ja Kõnnu sihtkaitsevööndi piiri.

Kaitseala idapoolseim lahustükk (Ongassaare lahustükk) on 57,9 ha. Lahustüki piir kulgeb mööda metsasihte ja teid. Mõttelise sirgena kulgeb piir punktide koordinaatidega 6564716,809 ja 698036,682 (looduses nähtav pinnastee lõpuna) ning 6564404,136 ja 697778,122 (looduses nähtav Ongassaare tee äärest algava põhikaardile kandmata pinnastee serva alguspunktina) vahel.

Ongassaare lahustükile jääb tervenisti **Ongassaare sihtkaitsevöönd**, mis on moodustatud väärtuslike magevee-, metsa- ja soolupaikade, Kõnnu oosistiku ning kaitsealuste liikide elupaikade kaitseks. Vöönd jääb tervenisti riigi omanduses olevale katastriüksusele Alajõe metuskond 11 (22901:004:0100).

2.5. Kaitsekord

2.5.1. Kaitsekorra kavandamine

Kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud kaitsealal olevaid loodusväärtusi ning tsoneeringu ja kaitse-eeskirja kohta koostatud eksperdiarvamust (Leibak 2006). Samuti on arvestatud

Keskkonnaameti tellimusel koostatud must-toonekure, käpaliste ja soohiilaka tegevuskavas esitatud soovitusi liikide paremaks kaitseks. Kaitse-eeskirja koostamisel on arvestatud kaitsekorra mõjuga Jõuga loodusala kaitse-eesmärkidele ja Natura 2000 võrgustiku alade kohta kehtivate erisustega.

Kaitse-eeskirjaga kehtestatavad piirangud on sätestatud ulatuses, mis tagab kaitsealal olevate liikide, looduslike elupaikade ja oosipaigastike soodsa seisundi ning on proportsionaalne saavutatavale efektile.

Kaitseala kaitse-eeskiri seab kitsendused omandiõigusele (Eesti Vabariigi põhiseadus § 32, edaspidi *PS*). Keskkonda mõjutava tegevuse õigusliku regulatsiooni aluseks on *PS* §-st 5 tulenev loodusvarade ja loodusressursside kui rahvusliku rikkuse säästva kasutamise põhimõte. Elu- ja looduskeskkonna säästmise ja sellele tekitatud kahju hüvitamise kohustus tuleneb *PS* §-st 53. Tulenevalt *PS* §-dest 5, 32 ja 53 ning keskkonnaseadustiku üldosa seaduse ja looduskaitseaduse alusel võib omandiõigust piirata. Omandiõiguse põhiolemuse säilimiseks peavad seadusest tulenevad piirangud olema proportsionaalsed ehk piirangu eesmärgi saavutamiseks sobivad, vajalikud ja mõõdukad. Kaitse-eeskirjaga piirangute seadmise eesmärgiks on alal leiduvate loodusväärtuste säilimine. Ühtlasi täidetakse loodusdirektiivist 92/43/EMÜ riigile tulenev kohustus tagada loodusväärtuste kaitse Natura 2000 võrgustiku alal. Neid eesmärke saab lugeda õiguspäraseks, kuna abinõud, mis soodustavad eesmärgi saavutamist, on õiguslikult sobivad: kaitseala moodustamine ja loodusväärtusi kahjustavate tegevustele piirangute seadmine aitab kaasa kaitseala eesmärkide täitmisele. Abinõu on vajalik, kui eesmärki ei ole võimalik saavutada mõne teise isikut vähem koormava abinõuga, mis on vähemalt sama efektiivne. Kaitse-eeskirja regulatsiooni eesmärgi (loodusväärtuste säilimine) täitmiseks ei ole muid vähemalt sama efektiivseid, kuid isikuid vähem koormavaid meetmeid. Abinõu mõõdukuse üle otsustamiseks tuleb kaaluda ühelt poolt isikutele antud õigusesse sekkumise ulatust ja intensiivsust, teiselt poolt aga eesmärgi tähtsust. Eesti ja Euroopa loodusväärtuste säilimine on oluline eesmärk. Alale kaitse tagamisega ja tegevustele piirangute seadmisega ala loodusväärtused säilivad, loodusväärtusi kahjustavate tegevuste elluviimisel need hävivad.

Kaitsealal on potentsiaalne ettevõtlushuvi eelkõige metsamajandamise ja kaevandamisalase tegevuse vastu. Ettevõtluse korral on teada risk, et tegevust ei saa võimaldada juhul, kui see kahjustab loodust või elukeskkonda. Ettevõtlusvabadus ei anna isikule õigust nõuda rahvusliku rikkuse ega riigi vara kasutamist oma ettevõtluse huvides. Omandiõigus ja ettevõtlusvabadus ei ole piiramatud õigused. Kaitse-eeskirjaga alale seatud eesmärk kaalub üles omandiõiguse ja ettevõtlusvabaduse riive.

Vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele on kaitseala tsoneeritud kahte sihtkaitsevööndisse ja kahte piiranguvööndisse. Leebem kaitse-eesmärk seaks ohtu kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamisele, kuna ei taga oosistike, väärtuslike koosluste ning kaitse-eesmärgiks nimetatud liikide ja nende elupaikade säilimist.

Kaitseala seniste piiride muutmiseks ja kaitsekorra uuendamiseks tunnistatakse käesoleva määrusega kehtetuks Vabariigi Valitsuse 17. detsembri 1996. a määrus nr 312 „Kivinõmme maastikukaitseala kaitse-eeskirja ja välispiiri kirjelduse kinnitamine”.

Kaitsealal ei ole reguleeritud adru ega pilliroo varumist, kuna kaitsealal ei leidu adru esinemisalasid ning pilliroogu kasvab vaid üksikutes raskesti ligipääsetavates kohtades, kus selle kogumise vastu huvi puudub.

Kaitsealal olevad poollooduslikud kooslused asuvad raskesti ligipääsetavas kohas, mistõttu on need jäetud looduslikule arengule. Seetõttu ei käsitleta kaitse-eeskirjas poollooduslike kooslustega seotud tegevust.

Kaitsealale ei jää ühtegi maaparandussüsteemi ega eesvoolu, mistõttu nendega seotud tegevusi kaitse-eeskirjas ei käsitleta.

2.5.2. Kaitsekorra üldpõhimõtted

Kogu kaitsealal kehtivad kaitsekorra üldpõhimõtted on kooskõlas looduskaitseeadusega, samas on määruses sätestatud mõningaid erisusi. Inimestel on lubatud viibida, korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi ning püüda kala kogu kaitsealal, välja arvatud § 11 punktis 3 sätestatud juhul (15. märtsist 31. augustini Kõnnu sihtkaitsevööndis väljaspool teid). Liikumispiirangu aeg ja ulatus on sätestatud nii, et see tagaks must-toonekure häiringuvaba pesitsusperioodi. Erisus inimeste viibimisele sihtkaitsevööndis keelatud ajal kehtib kaitseala valitseja nõusolekul teostatavale teadustegevusele, kaitseala kaitse korraldamise ja valitsemisega seotud tegevusele ning järelevalve- ja päästetöödele. Liikumispiirangu aeg must-toonekure häirimatu pesitsemise ja kaitse tagamiseks tuleneb looduskaitseeadusest ning must-toonekure tegevuskavas esitatud soovitudest. Must-toonekurg on väga inimpelglik nii pesapaiga kui ka toitumisala juures. Looduskaitseeaduse § 50 lõikest 2 tulenevalt peab pesapaika ümbritsema 250 m raadiusega kaitsetsoon, mis on vastavalt liigi tegevuskavale pesapaiga kaitseks piisav.

Inimeste liikumine Kõnnu sihtkaitsevööndis väljaspool must-toonekure pesitsusperioodi kaitse-eesmärkide saavutamist ei takista.

Kaitsealal on lubatud telkimine ja lõkke tegemine kohas, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ette valmistatud ja tähistatud. Telkimine ja lõkke tegemine juhuslikus kohas võib häirida ja kahjustada kaitse-eesmärgiks nimetatud liike ja nende elupaiku ning kahjustada tallamistundlikke niiskel pinnasel kasvavaid kooslusi ja elupaigatüüpe. Telkimisega kaasneb taimede tallamine, prahistamine, puude raie lõkke tegemiseks ja tuleoht – suurema osa kaitsealast moodustavad metsakooslused, mis on kuival ajal eriti tuleohtlikud. Kaitsealal asub telkimisvõimalusega ning kuivkäimla, kaevu ja ujumissillaga Jõuga järvede lõkkekoht. Täiendavate telkimis- ja lõkkekohtade rajamise vajadus ja asukoht määratakse kaitsealal kaitsekorralduskavaga. Kaitsekorraga pole tehtud erisusi telkimisele ja lõkke tegemisele õuemaal, kuna kaitseala ei hõlma õuemaad.

Kaitsealal on lubatud sõidukiga sõitmine teedel, jalgratastega ka radadel. Maastikusõidukiga sõitmine teedel on lubatud vastavalt liikluseaduse § 154 lõikes 1 toodud erisustele, mille alusel on maastikusõidukiga teedel sõitmine lubatud jõgede, teede ja muude takistuste ületamiskohtades ning lumega kaetud teel, mis ei ole mootorsõidukitele ajutiselt läbitav, ning teel, kus seda lubab sellekohane liikluskorraldusvahend. Kaitseala valitseja võib kaitsekorralduskava alusel ja kokkuleppel maaomanikuga teha ettepaneku tee sulgemiseks mootorsõidukitega sõitmiseks juhul, kui mootorsõidukiga sõitmine häiriks kaitsealuseid liike või halvendaks oluliselt kaitstavate koosluste seisundit. Tee mõiste on määratletud ehitusseadustikus. Kaitsealale jääb osaliselt Kõnnu harutee metsatee (teeregistris nr 2290770), mis asub Ongassaare sihtkaitsevööndis. Riigimaanteid ega ka kohalikke ja erateid kaitsealale ei jää. Võimalike mootorsõidukite sõitmiseks suletavate teede all mõeldakse eelkõige isetekkelisi teid, mis paiknevad häirimistundlike kaitsealuste liikide elupaigas või killustavad sihtkaitsevööndites paiknevaid kaitstavaid kooslusi. Vajadusel kaalutakse kaitsekorralduskavas koostöös maaomanikega, kuidas reguleerida isetekkelistel teedel ja radadel liiklemist. Kaitsekorralduskavas võib teha ettepaneku ka õppe- või matkaraja

sulgemiseks jalgratastega sõitmiseks. Kaitsealal asuvad erosiooniohtlikud pinnavormid (Jõuga järvede järsud kaldad ja oosid) ja tallamisõrnad looduslikud kooslused (märgalad, niisked metsad ning kuivad metsad oosidel), mis on kaitsealuste liikide kasvukohtadeks ja elupaikadeks. Sõtmine väljaspool teid, jalgratastega ka väljaspool radasid või maastikusõidukiga sõitmine kahjustab oluliselt elupaikade looduslikku seisundit ja suurendab häiringuid. Oosistike reljeefsetel aladel võivad ületallamine ja taimestiku hävimine põhjustada erosiooni. Ka madalamate soostuvate ja õõtsikuliste alade taimestik taastub pärast kahjustada saamist aeglaselt. Kaitsealuste liikide elutegevuse häirimine ning pinnase kahjustamine viib koosluste vaesestumiseni, killustumiseni ja hävinemiseni. Elupaikade kadumine vähendab bioloogilist mitmekesisust ja toob kaasa kaitsealuste liikide kadumise neist paigust. Kaitsealal asuvad ka Jõuga käbaskalmed ja sõidukitega sõitmine nendel kahjustaks kalmeid. Erandjuhtudel on lubatud sõidukiga sõitmine väljaspool teid, jalgratastega ka väljaspool radasid ja maastikusõidukiga sõitmine. Nendeks erandjuhtudeks on järelevalve- ja päästetööd, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevus, kaitseala valitseja nõusolekul teostatav teadustegevus ning kaitse-eeskirjaga lubatud tööd, sh liinirajatiste hooldamine, piiranguvööndis metsamajandus- ja põllumajandustööd.

Kaitsealal on lubatud mootorita ujuvvahendiga sõitmine, välja arvatud Ongassaare sihtkaitsevööndis, kus ujuvvahendiga sõitmine on keelatud. Mootoriga ujuvvahend tekitab suuremat lainetust kui mootorita ujuvvahend, mistõttu kahjustab see veekogu kaldataimestikku ja kaldaid ning liigutab põhjaseteid. Setete liigutamine suurendab eutrofeerumist, mis võib viia liiva-alade vähetoitelistele järvede elupaigatüübile iseloomulike omaduste hävimiseni. Mootoriga ujuvvahendil on suurem võimsus, mistõttu võib see põhjaseteid üles keerutatavat lainetust tekitada pikema aja jooksul kui mootorita ujuvvahend. Samuti kaasneb mootoriga ujuvvahendi kasutamisel reostusohu (õli- ja kütuselekked). Ongassaare sihtkaitsevööndisse jäävad soostunud kallastega Ümmargune järv ja Pikkjärv ning kaitse-eesmärgiks nimetatud liikide lääne-mõõkrohu, lehitu pisikäpa, soohiilaka, hariliku sookäpa ja väikese käopõlle kasvukohad. Järvedeni ei vii teed ning puuduvad paadi vettelaskmiskohad, mistõttu paadi transportimine ja vettelaskmine kahjustaks oluliselt metsa- ja sookoosluste pinnast ning veekogude pehmeid kaldaid. Samuti on järved elupaigaks kaitsealustele taimeliikidele lääne-mõõkrohule ja väike-vesiroosile, mille isendeid võib paadisõit kahjustada. Ujuvvahendiga sõitmine kogu kaitsealal on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel ning kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel.

Kaitsealal on lubatud jahipidamine, välja arvatud määruse § 11 punktis 3 sätestatud liikumispiirangu ajal Kõnnu sihtkaitsevööndis, kusjuures koprajaht Kõnnu sihtkaitsevööndis on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul. Jahipidamisele on seatud piirangud, et tagada kaitseala kaitse-eesmärgiks oleva must-toonekure minimaalne häirimine pesitsus- ja poegade kasvatamise ajal. Häiring peletab vanalinnud pesitsuspaigast eemale, mistõttu võivad hukkuda nii veel koorumata pesakonnad munade alajahtumise tõttu kui ka noorlinnud. Samuti suureneb järelevalveta jäetud munade ja poegade röövkiskluse ohvriks langemine. Jahipidamine väljaspool must-toonekure pesitsusaega ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist. Jahiga seotud ajaline piirang tuleneb looduskaitsealades ja must-toonekure tegevuskavas sätestatud liikumispiirangust. Jahipidamine Jõuga ja Ongassaare lahustükkidel ning Kõnnu piiranguvööndis kaitseväärtusi ei ohusta, sest need jäävad must-toonekure pesapaigast kaugel.

Koprajaht on Kõnnu sihtkaitsevööndis lubatud vaid kaitseala valitseja nõusolekul, et tagada kaitse-eesmärkideks seatud elupaigatüüpide ja liikide kaitse. Koprapaisude säilitamine Kõnnu sihtkaitsevööndis on vajalik kohtades, kus kaitseala metsa- ja sookooslused on mõjutatud kuivendusest. Kopra tegevus parandab kuivenduse tõttu loodusliku seisundi minetanud

märgade koosluste (eelkõige siirdesoometsade) veerežiimi ja suurendab nende elupaikade looduskaitse väärtust.

Geoloogilised uuringud kaitsealal toimuvad maapõueseaduses sätestatud tingimustel ja korras. Vastavalt maapõueseadusele võib uuringuloa andmisest keelduda, kui taotletava uuringuloa alusel tehtavad tööd võivad oluliselt ebasoodsalt mõjutada kaitstavat loodusobjekti ja seda ebasoodsat mõju ei saa muul viisil vältida kui loa andmisest keeldumisega. Juhul kui tulevikus tõestatakse uuringute ja seire käigus allmaakaevandustega seonduv mõju (vibratsioon, veerežiimi muutused jms) lubatavates piirides arvestades kaitseala kaitse-eesmärke, on võimalik ala kaitsekorda muuta.

2.5.3. Tegevuste kooskõlastamine kaitseala valitsejaga

Tegevused, mis on keelatud, kui selleks ei ole kaitseala valitseja nõusolekut, on määratud vastavalt looduskaitseaduse § 14 lõikele 1. Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teha maakorraldustoiminguid, kehtestada detail- ja üldplaneeringut, lubada ehitada ehitusteatisel kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist, sealhulgas lubada püstitada või laiendada lautrit või paadisilda, anda projekteerimistingimusi ja väljastada ehitusluba ning rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda vee erikasutusluba, ehitusluba ega esitada ehitusteatisi, ning lisasöötajahiulukeid.

Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajab kaitseala valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist või kaitseala seisundit. Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärasust ootust sellise tegevuse õiguspärasuse osas.

Praktikas on tingimuste esitamine kõige enam kasutatav võtte, millega välditakse kaitsealadel majandustegevuse kahjustavat mõju. Enamasti ei keelata tegevust, mis on kaitse-eeskirjas lubatud kaitseala valitseja nõusolekul, vaid püütakse kaalutusõiguse kaudu leida lahendusi, kus tegevus loodusväärtusi ei kahjusta, ühitades looduskaitse ja arendushuvid.

2.5.4. Sihtkaitsevöönd

2.5.4.1. Sihtkaitsevööndi eesmärgid

Sihtkaitsevöönd on kaitseala osa seal väljakujunenud või kujundatavate loodusväärtuste säilitamiseks. Kaitsealal on kaks sihtkaitsevööndit: Kõnnu ja Ongassaare.

Kõnnu sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on kooslusetüüpide säilitamine või taastamine, neile omase liigilise ja vanuselise struktuuri hoidmine, elustiku mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine ning kaitsealuste liikide ja nende elupaikade kaitse. Vööndisse jäävad karvasjalgkaku ning must-toonekure pesapaigad. Pesitsusaegne häiring ja muutused elupaigas võivad must-toonekurele saada saatuslikuks ja pesitsemine ebaõnnestuda. Seetõttu on vööndis kehtestatud range majandustegevuse keeluga kaitsekord, mille alusel kehtib 15. märtsist kuni 31. augustini terves vööndis liikumiskiirang must-toonekure häirimise vältimiseks pesitsusperioodil. Vööndis asub ka kaitse-eesmärgiks nimetatud soontaimelise väikese käopõlle kasvukoht. Üle poole vööndist katavad enam kui 100-aastased väärtuslikud männi-, vähemal määral ka kuuse- ja kase-enamusega laane-, palu- ja rohusoo metsakooslused. Varasema

kuivenduse mõjul on küllaltki suur osakaal ka vanadel kõdusoometsadel. Ajapikku kuivenduskraavid lakkavad funktsioneerimast ja taastub metsakooslustele iseloomulik veerežiim.

Ongassaare sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on koosluste arengu tagamine üksnes loodusliku protsessina, elustiku mitmekesisuse ja maastikuilme säilimine ning kaitsealuste liikide ja nende elupaikade kaitse. Vööndisse jäävad kaitsealuste liikide lehitu pisikäpa, hariliku sookäpa, soohiilaka, väikese käopõlle ja lääne-mõõkrohu elupaigad, Kõnnu oosistik ning väärtuslikud magevee-, soo- ja metsakooslused. Ongassaare sihtkaitsevöönd on kaetud suures osas ehk 66,5% (38,5 ha) ulatuses vööndist loodusdirektiivi elupaigatüüpidega. Enamiku sellest moodustavad vanad looduspõhised metsad (9010*) esinduslikkusega B–C (hea kuni arvestatav). Esinduslikkust on langetanud mõningane inimtegevus, eelkõige varasema kuivenduse mõju ning metsasihtide esinemine. Lisaks leidub vööndis sūrjametsi (9060) esinduslikkusega B (hea) ning liigirikkaid madalsoid (7230) esinduslikkusega C (arvestatav). Pikkjärve põhjakaldal leviv madal soo on tekkinud järve kinnikasvamisel ja on elupaigaks mitmele kaitsealusele käpalisele. Vööndisse jäävad Kõnnu oosi kaguküljel asuvad Ümmargune järv ja Pikkjärv, mis kuuluvad elupaigatüüpi vähe- kuni kesktoitelised kalgiveelised järved (3140) ning mille esinduslikkus on C (keskmine). Mõlemad on selge läbipaistva veega ning allikalise toite ja soostunud kallastega metsajärved. Ümmarguse järve kaldavöönd on elupaigaks Ida-Eestis väga haruldasele lääne-mõõkrohule. Pikkjärvest voolab välja Peipsi järve suubuv Alajõgi, millel võib olla oluline osa must-toonekure toitumispaigana. Alajõe ümbruses on inventeeritud 3 ha ulatuses poollooduslike kooslusi. Elupaik on jäetud looduslikule arengule, sest ligipääs poolloodusliku koosluse hooldamiseks on seal raskendatud.

2.5.4.2. Lubatud tegevused sihtkaitsevööndis

Sihtkaitsevööndis on lubatud kuni 10 osalejaga rahvaürituse korraldamine kohas, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ettevalmistamata ja tähistamata ning kuni 20 osalejaga rahvaürituse korraldamine kohas, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ette valmistatud ja tähistatud. Rohkem kui 10 osavõtjaga rahvaürituse korraldamine kohas, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ettevalmistamata ja tähistamata ning rohkem kui 20 osalejaga rahvaürituse korraldamine kohas, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ette valmistatud ja tähistatud, on lubatud üksnes kaitseala valitseja nõusolekul. Selline regulatsioon on vajalik, et kaitseala valitseja saaks seada tingimusi ürituste toimumisele, nii et see ei kahjustaks ala kaitseväärtusi. Seega on kavandatud piisav paindlikkus mitmesuguste ürituste võimaldamiseks, juhul kui need ei ohusta loodusväärtusi. Sihtkaitsevööndid on ette nähtud liikide ja elupaikade kaitseks ning looduslike koosluste säilitamiseks, mistõttu võib külastajate massiline viibimine kahjustada vööndite kaitse-eesmärgi saavutamist. Enamasti asuvad sihtkaitsevööndis tallamisõrnatud kooslused (niisked metsad, märgalad, soostunud kallastega järved) ning need on inimpegliku kaitsealuse liigi must-toonekure ja kaitsealuste taimeliikide elupaigad. Selleks, et tagada koosluste ja kaitsealuste liikide ning nende elupaikade soodne seisund, tuleb piirata rahvaüritusest osalejate arvu ning suunata üritus kohta, kus selle mõju kooslustele oleks minimaalne. Kaitseala valitsejal on täpsem teave ala kaitseväärtuste kohta ja ta oskab anda soovitusi tegevuste paremaks korraldamiseks. Seetõttu on kohas, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ette valmistamata ja tähistamata, lubatud vaid kuni kümne osalejaga ning ettevalmistatud kohas kuni 20 osalejaga rahvaürituse korraldamine. Muudel juhtudel on rahvaürituse korraldamiseks tarvis kaitseala valitseja nõusolek.

Kaitseala valitseja nõusolekul on Kõnnu sihtkaitsevööndis lubatud koosluse kujundamine ja loodusliku veerežiimi taastamine vastavalt kaitse-eesmärgile. Kõnnu sihtkaitsevöönd on

elupaigaks metsisele, kuid teadaolevalt pole vähemalt viimase 30 aasta jooksul metsisemängu enam toimunud. Võõndisse jäävad osaliselt varasemast inimtegevusest mõjutatud madalama esinduslikkusega kooslused. Peamiselt kuivendusest tingitud muutused koosluses võib olla üks põhjus, miks võõndis metsisemängu ei toimu. Kuivenduse tõttu on hävinud soometsad ja halvenenud kvaliteet ning rohke kuuse järelkasvu tõttu tihedaks muutunud metsad on metsisele sobimatud. Kaitsealuste liikide elupaikade säilitamiseks tuleb taastada metsade looduslik veerežiim ning koosluste kujundamisega taastada sobiv metsastruktuur puistu teise rinde, alusmetsa ja järelkasvu harvendamise teel. Koosluste loodusliku veerežiimi taastamise kaudu paraneb kaitse-eesmärgiks nimetatud liikide elupaikade seisund.

Kõnnu sihtkaitsevööndis on lubatud kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalik tegevus, et vajaduse korral teha liigikaitseks vajalikke töid. Vajalik võib olla tehispesa paigaldamine must-toonekurele. Must-toonekurg toitub eelkõige vooluveekogudel, kuid atraktiivsed on ka suurvee ajal toidurohked kuivenduskraavid. Suvisel ajal põhjani kuivavad kraavid on harjumusest kraavi äärde toitu otsima läinud toonekurele tegelikult ökoloogiliseks lõksuks. Toitumiskohtade otsimiseks kulunud aeg vähendab aega headel toitumiskohtadel toitumiseks, mis võib poegade kõige aktiivsemal toitmisajal olla poegade arengule kriitilise tähtsusega. Vastavalt must-toonekure tegevuskavale võib toitumisalade degradeerumine olla liigi väikese pesitsusedukuse üks olulisimaid põhjusi. Must-toonekure toitumisalade parandamiseks võib olemasolevatesse kuivenduskraavidesse kaevata sügavamaid lohke, mis ei kuivaks põua ajal ja suurendaksid seeläbi vee-elustiku elupaikade mitmekesisust.

Kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalikke tegevusi lubatakse, et võimaldada looduskaitsete tööde tegemist kaitsealuste liikide elupaikade seisundi parandamiseks.

Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud rajatiste püstitamine kaitseala tarbeks ja olemasolevate rajatiste hooldustööd. Kaitseala tarbeks võib inimeste teavitamiseks olla vajalik püstitada tähiseid ja infotahvleid. Kaitseala eesmärk on oosistike, väärtuslike koosluste ja haruldaste liikide kaitse. Seetõttu on keelatud uute ehitiste, välja arvatud rajatise püstitamine kaitseala tarbeks. Looduskaitseeadus annab võimaluse lubada tootmisotstarbeta hoone püstitamist kaitsealal paikneva kinnistu või kaitseala tarbeks. Kaitse-eeskiri ei näe ette hoonete püstitamist kaitseala sihtkaitsevööndis. Sihtkaitsevööndite maa on metsamaa ja see on kaitsealuste liikide elupaigaks ning hoonete püstitamiseks ei ole vajadust ega sobivaid kohti. Ehitamiskeeld tagab kaitsealal esinevate loodusdirektiivi ja kaitsealuste liikide elupaikade soodsa seisundi säilimise. Ehitamiskeeld ei lase killustada kaitsealuste liikide elupaikaid, mis viiks liikide ja nende elupaikade hävimiseni. Ehitamine kahjustaks olulisel määral kaitstavaid väärtusi ning viiks kumuleeruvalt metsa- ja sookoosluste ning oosistiku pinnavormide hävimiseni. Puuduvad majapidamised ja hooned ning võõndisse jäävad pinnasteed on tupikteed. Seetõttu ei ole tarvis lubada tee- ja tehnovõrgurajatiste ning tootmisotstarbeta rajatiste püstitamist kaitsealal paikneva kinnistu tarbeks. Olemasolevate rajatiste hooldustööd võimaldavad hooldada kaitsealale jäävaid teid ja radu. Kuna kaitseala sihtkaitsevööndites ei ole ühtegi majapidamist ega hoonet, ei ole tarvidust kaitse-eeskirjaga lubada hoonete hooldustöid.

2.5.4.3. Keelatud tegevused sihtkaitsevööndis

Sihtkaitsevööndis on arvestades kaitse-eeskirjaga sätestatud erisustega keelatud majandustegevus ja loodusvarade kasutamine.

Vastavalt majandustegevuse seadustiku üldosa seadusele on majandustegevus iga iseseisvalt teostatav, tulu saamise eesmärgiga püsiv tegevus, mis ei ole seadusest tulenevalt keelatud. Tegevus, mille suhtes on kehtestatud teatamis- või loakohustus, loetakse samuti

majandustegevuseks juhul, kui selle eesmärk ei ole tulu saamine. Seega, kõik kaitse-eeskirja kaitsekorra üldpõhimõtete peatükis või sihtkaitsevööndite peatükis reguleeritud tegevused, mis on määrusega lubatud ja mida tehakse tulu saamise eesmärgiga, ning tegevused, mis on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ja millega kaasneb teatamis- või loakohustus, on kaitsealal lubatud majandustegevus. Kaitse-eeskirjaga lubatakse sihtkaitsevööndis majandustegevust, mis ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärki või seisundit. Kaitse-eeskirjaga ei tehta olulisi leevendusi majandustegevuses ja loodusvarade kasutamises, kuna need tegevused seaksid ohtu kaitseala loodusväärtuste säilimise.

Majanduslikeks huvideks oleks piirkonnas metsaraied ja maavarade kaevandamine. Metsaraied hävitaksid metsa- ja soolupaigad, mis on kaitsealuste liikide elupaigad, ja muudaksid kooslused killustatuks. Metsaraied hävitaksid ka loodusdirektiivi metsaelupaigad.

Maavarade kaevandamine on keelatud, et tagada kaitseala kaitse-eesmärgiks olevate väärtuste soodsa seisundi säilimine. Maavarade kaevandamine karjääriviisiliselt hävitaks maastikuilme, oosipaigastiku pinnavormid, väärtuslikud kooslused ja kaitsealuste liikide elupaigad. Maavara kaevandamine allmaa-kaevanduses muudaks jäädavalt piirkonna looduslikku veerežiimi, mis läbi ka looduslike kooslusi, ning muudaks võimalike langatuslehtrite näol pinnavorme ja maastikuilmet. Kaitsealal esinevad magevee-, soo- ja metsakooslused on osa kaitse-eesmärgiks olevast metsa- ja veeökosüsteemist ning on seeläbi mõjutatud kõikidest ökosüsteemi kui tervikut moodustavatest ja omavahel tihedalt seotud teguritest. Seetõttu on koosluste kaitsel oluline tagada kõikide nende kujunemist ja funktsioneerimist mõjutavate tegurite nagu aluspõhja, pinnakatte, õhu, taimkatte, elustiku ja veerežiimi terviklik kaitse. Kaitsealal tuleb tagada soo- ja metsakoosluste ning järvede kaitseks vajaliku loodusliku veerežiimi säilimine, et vältida selle rikkumisest tuleneda võiv negatiivne mõju (nt soo- ja metsaelupaigatüüpide kuivendamine, järvede veetaseme muutumine ja seeläbi ka negatiivne mõju elustikule). Loodusliku veerežiimi säilimiseks on omakorda tarvis tagada veerežiimi ühe osana mõjutava aluspõhja ja pinnakatte säilimine looduslikul kujul ning vältida igasugused põhja- ja pinnavee taseme muutmised inimtegevuse tagajärjel.

Metsakuivenduse ja allmaakaevanduse mõjud on samasuunalised ja neid on raske üksteisest eristada. Kaasaegsed uuringud (Paal, 2017) on tõendanud kuivenduseilmeliste kõdusoometsade kujunemist altkaevandatud aladele, kus metsakuivendusobjektid (kraavitus) täiesti puuduvad. Allmaakaevandus mõjutab niiskeid metsakooslusi, kui põlevkivil lasuvaid põhjaveekihte kuivendatakse ja veerõhkude erinevused toovad kaasa languse ka Kvaternaari põhjavees, mis võib põhjustada metsakoosluste kuivenemise. See mõjub must-toonekurele ebasoodsalt eeskätt niiskete toitumispaikade kadumise kaudu. Kõnnu lahustüki piirkonnas ei ole geoloogilisi uuringupuurauke ning lokaalsed andmed kvaternaarisetete koostise ning nende filtratsiooniomaduste kohta puuduvad, mistõttu ei ole võimalik tõendada allmaakaevanduse mõjude puudumist Kõnnu lahustüki kooslustele. Kui veetaseme langus toob kaasa metsakoosluste kuivenemise, mis muudab metsa must-toonekurele ebasoodsaks eeskätt sobivate toitumispaikade kao tõttu, siis veelgi suurema mõjuga võivad olla altkaevandatud ala peal aset leidvad langatused, mis toovad kaasa lühikese aja jooksul kiire metsa- ja maastikuilme muutuse. Must-toonekurg on eriti tundlik pesapaigas ja selle ümbruses toimuvatele muutustele, mis muudavad lühikese aja jooksul lokaalselt metsa ilmet.

Juhul kui tulevikus tõestatakse uuringute ja seire käigus allmaakaevandustega seonduva negatiivse mõju puudumine (vibratsioon, veerežiimi muutused jms), kaitseala kaitse-eesmärkidele (nagu kaitsealused liigid ja nende elupaigad, soo- ja metsaelupaigatüübid), on võimalik ala kaitsekorda muuta.

2.5.5. Piiranguvöönd

2.5.5.1. Piiranguvööndi eesmärgid

Piiranguvöönd on kaitseala osa, mis ei kuulu sihtkaitsevööndisse. Kaitsealal on Jõuga ja Kõnnu piiranguvöönd. Piiranguvööndi kaitse-eesmärk on elustiku mitmekesisuse ja maastikulme säilimine ning kaitsealuste liikide kaitse. Piiranguvööndisse jäävad mitmekesise reljeefiga Jõuga oosistik ning tugeva inimõjuga vähem väärtuslikud metsad ja inimtegevusest tugevalt mõjutatud sookooslused. Samuti on piiranguvööndisse arvatud kaitseala läbiv liinikoridor ja kääbaskalmed.

Jõuga piiranguvöönd on maastikuliselt väga mitmekesine ning see hõlmab Jõuga oosistiku koos muinasaegsete kääbaskalmetega ja oosidevaheliste loodusdirektiivi liiva-alade vähetoiteliste järvede (3110) elupaigatüüpi kuuluvate Jõuga järvedega. Jõuga järvede esinduslikkus jääb vahemikku B–C (hea kuni arvestatav), järvede seisundit on halvendanud varasem kasutus pesupesemis- ja linaleotuskohtadena. Vöönd on kaitsealal külastatavaim ja sellesse jääb Jõuga lõkkekoht Pesujärve ääres. Suure osa vööndist moodustavad tugeva inimõjuga metsad ja kaitseala läbiv liinikoridor. Teadaolevate kaitsealuste liikide elupaikadest jäävad osaliselt Jõuga piiranguvööndisse II kaitsekategooriasse kuuluvate roomava öövilke, vööthuul-sõrmkäpa, laialehise neuvaiba, pruunika pesajuure, kahelehise käokeele, sulgja õhiku, hariliku ungrukolla, väikese vesiroosi ja aas-karukella elupaigad. Nende liikide piiranguvööndisse arvatud populatsioonid paiknevad hajusalt, mistõttu pole nende arvamine sihtkaitsevööndisse otstarbekas. Kaitsealuste liikide kaitse tagatakse piiranguvööndis läbi LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse põhimõtete.

Kõnnu piiranguvöönd on puhervööndiks kaitsealuse liigi must-toonekure pesa- ja elupaiga ning majandusmetsade vahel, see vähendab väljastpoolt tulevaid häiringuid ja säilitab alal soo- ja metsakooslused. Vöönd hõlmab valdavalt noorendikke, tugeva inimõjuga vanemaid puistuid ja turbavõtet rikutud puisraba. Kaitsealuste liikide elupaikadest jäävad osaliselt Kõnnu piiranguvööndisse II kaitsekategooria liikidele metsisele ja karvasjalg-kakule ning III kaitsekategooria liigile laanepüüle sobilikud elupaigad, mida liigid kasutavad peamiselt puhke- ja toitumispaikadena ning mis on noorlindudele hajumisalaks pesapaigast. Lisaks jääb Kõnnu piiranguvööndisse III kaitsekategooriasse kuuluva Lindbergi turbasambla elupaik. Piiranguvööndisse arvatud liikide kaitse tagatakse läbi LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse põhimõtete.

2.5.5.2. Lubatud tegevused piiranguvööndis

Piiranguvööndis on lubatud majandustegevus, arvestades looduskaitseadusest ja kaitse-eeskirjast tulenevaid kitsendusi.

Piiranguvööndis on lubatud kuni 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine kohas, mis on selleks ette valmistamata ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistamata ning kaitseala valitseja nõusolekul rohkem kui 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine kohas, mis on selleks ette valmistamata ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistamata, et kaitseala valitseja saaks seada tingimusi kaitseväärtuste säilimise tagamiseks. Rahvaürituse korraldamine piiranguvööndis ei kahjusta oluliselt olemasolevaid kooslusi, kui üritusi korraldatakse nii, et arvestatakse loodusväärtuste paiknemisega ning pärast üritust ala korrastatakse. Kaitseala valitseja nõusolek rahvaürituse korraldamiseks on vajalik, et kaitseala valitseja saaks piiranguvööndis esinevate loodusväärtuste, näiteks väärtuslike järveelupaikade ja kaitsealuste liikide, kaitseks tingimusi seada. Samuti on kaitseala valitsejal rohkem informatsiooni ala kaitseväärtuste kohta ja ta oskab anda soovitusi tegevuste paremaks korraldamiseks.

Piiranguvööndis on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul tee, tehnovõrgu- või tootmisotstarbeta rajatise püstitamine kaitseala või kaitsealal paikneva kinnistu tarbeks. Samuti on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud tehisveekogude veetaseme ja kaldajoone muutmine. Leevendus võimaldab vajadusel taastada looduslikku veerežiimi kraavide sulgemise läbi. Piiranguvööndis ei ole lubatud hoonete püstitamine. Piiranguvööndis on suures osas tegemist metsamaaga ja olemasolevad hooned puuduvad. Seetõttu ei ole hoonete püstitamiseks (nt abihooned) vajadust ega sobivaid kohti. Ehitiste püstitamise piiranguga tagatakse loodusliku mitmekesisuse ja maastikuilme säilimine. Tootmisotstarbeta rajatise püstitamine kaitseala või kaitsealal paikneva kinnistu tarbeks on võimaldatud eeskätt õppe- ja külustusotstarbega rajatiste rajamiseks, kui selleks peaks tulevikus vajadus tekkima. Kaitseala piiranguvööndis asub Jõuga telkimisvõimalusega lõkkekoht.

Piiranguvööndis on lubatud metsa majandamine. Looduskaitseadus keelab piiranguvööndis uuendusraied, kui kaitse-eeskirjaga ei sätestata teisiti. Kaitseala piiranguvööndis on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud turberaie langi pindalaga kuni kaks hektarit, välja arvatud Jõuga Linajärve, Jõuga Pesujärve ja Jõuga Liivjärve kalda piiranguvööndis. Lubatud on lageraie kuusikutes langi suurusega kuni 0,5 ha, välja arvatud Jõuga Linajärve, Jõuga Pesujärve ja Jõuga Liivjärve kalda piiranguvööndis.

Kaitseala piiranguvööndisse jäävate kolme Jõuga järve kalda piiranguvööndi ulatus on vastavalt looduskaitseadusele 50 m. Metsad moodustavad järvedele puhvertsooni. Turbe- ja lageraie keeld kalda piiranguvööndis tuleneb vajadusest kaitsta pehmevelisi järveelupaikasid raiele järgneda võiva erosiooni eest. Jõuga järvedel on suur külustuskoormus, mis võib raie järgselt lagedate ja järskude liivase pinnasega kallaste varisemisohtlikkust suurendada. Pinnase varisemine järvedesse muudaks oluliselt maastikuilmet ja suurendaks järvede toitelisust. Eutrofeerumine on pehmeveliste järvede suurim ohutegur, mis võib viia elupaiga hävimiseni.

Alutaguse loodusmaastiku osana on kaitseala ajalooliselt olnud põline metsamaa. Praegu kuulub Jõuga järvede piirkond Riigimetsa Majandamise Keskuse Peipsi põhjaranniku puhkeala koosseisu. Suveperioodil on see piirkond puhkajate poolt intensiivselt külastatav ning seetõttu on raiepiirangud olulised ka seetõttu, et säiliks ala esteetiline väärtus maalilise oosidevaheliste metsajärvede piirkonnana.

Uuendusraie langi suuruse piiramisega tagatakse metsaga kaetud oosistikule iseloomulik maastikuilme, koosluste ja liikide kaitse ning hoitakse ära liiga kiired muutused metsade vanuse struktuuris, kuna välditakse intensiivset metsade majandamist ja hoitakse kooslustes tekkinud häiringute tase madalal. Sagedaseimad looduslikud häiringud on esimese rinde puude väljalangemisel 25–50 m läbimõõduga häilude teke. Sarnase mastaabiga ja looduslikku dünaamikat matkivate lankidena tehtud raie meenutab looduslikke häiringuid rohkem kui metsaseadusega maksimaalselt lubatud suurusega uuendusraie langid ning metsakoosluse kui terviku taastumine toimub kiiremini. Uuendusraietele pindalalise piirangu seadmisel on arvestatud, et lankide pindala oleks proportsionaalne kaitseala piiranguvööndite suurusega. Majandusmetsadest ümbritsetud ja alaliselt lagedate liinitrassidega piirnevad Jõuga maastikukaitseala piiranguvööndid koosnevad kokku neljast lahustükist metsamaa pindalaga 15–44 ha, kus kahest hektarist suurem turberaielank ei taga peamise kaitse-eesmärgi – iseloomuliku metsase maastikuilme – säilimist, kuna suuremad raielangid ulatuksid pikliku kujuga ja järvedega liigendatud Jõuga piiranguvööndi kitsamates kohtades vööndi ühest servast teise ning majandustegevusest tugevasti mõjutatud nooremapoolsete metsadega Kõnnu piiranguvööndisse ei jääks enam vanemaid metsi, mis ei taga koosluste vanuselise mitmekesisuse säilimist. Järsunõlvallised pikad oosid nõlvakaldega üle 10% jätkuvad ka

väljaspool Jõuga järvede ümbrust, seega põhjustaks reljeefsel alal suure ala korraga lagedaks raiumine ka väljaspool kalda piiranguvööndit erosiooni ja pinnavee kandumist veekogudesse, mis kiirendaks omakorda kaitse-eesmärgiks olevate järvede eutrofeerumist,. Kuna Jõuga piiranguvöönd asub u 1,5 km pikkuse ja u 400 m laiuse ribana 80 m laiuse kõrgepingeliini trassikoridori ja maantee vahel ning ka Kõnnu piiranguvööndi läänepoolne lahustükk piirneb lageda trassikoridoriga, võimendavad suuremad raielangid piirnevatest lagedatest aladest tingitud tormituulte mõju veelgi ning muudavad allesjäänud piiranguvööndite puistud ja Kõnnu piiranguvööndiga piirnevad Kõnnu sihtkaitsevööndi puistud võrreldes lausalises metsamaastikus asuvate aladega tormihellaks. Sel juhul võib tormituulte mõju ulatuda ka Kõnnu piiranguvööndi lahustükkide vahel asuva must-toonekure pesapuuni ning piiranguvööndid ei täidaks oma peamist eesmärki talitleda puhvertsoonina sihtkaitsevööndis asuvatele väärtustele ning tagada metsamaastiku sidusus. Liiga suured langid killustavad kaitsealuste liikide elupaikade ümber olevaid metsakooslusi ja puhvertsooni ning vähendavad metsamaastiku sidusust.

Piirangud turberaielangi suurusele on vajalikud, kuna metsaseaduses ja metsa majandamise eeskirjas sätestatud kriteeriumid ei taga Jõuga maastikukaitseala piiranguvööndites alaliselt metsase maastikuilme ega vanuselisel mitmekesise metsa säilimist, kuna suur osa Jõuga piiranguvööndi metsadest on võimalik lühikese aja jooksul asendada noorendikega. Jõuga piiranguvööndis on 63% metsadest raieküpsed, ülejäänud metsadest saavutavad raieküpsuse järgmise 10 aasta jooksul (nooremaid metsi on vaid väikesel alal Liivjärvest edelas). Kõnnu piiranguvööndi metsadest on 15% raieküpsed ning 45% saavutavad raieküpsuse 10–20 aasta pärast (ülejäänud metsad on hetkel 20–40 aasta vanused). Määrusega pakutud uuendusraiate lankide suuruse ja kalda piiranguvööndis rakendatava uuendusraie keelu korral on näiteks Jõuga piiranguvööndi raieküpsetest metsadest võimalik kohe raiesse lubada u 40%. Piirang turberaielangi suurusele tagab metsade vanuselise koosseisu mitmekülgsuse, kuna siis tehakse uuendusraieid pikema perioodi jooksul ning suuremat osa vööndi metsaalast ei uuendata korraga. Suurema turberaielangi lubamine ei taga piiranguvööndite kaitse-eesmärkide, sh metsase maastikuilme säilitamise, täitmist.

Kuna lageraiel raiutakse lank lagedaks ühe raiekorraga, on sellest põhjustatud häiring suurem võrreldes turberaiega ning lageraiel on lubatud langi pindala väiksem. Lageraie on lubatud vaid kuusikutes, kuna vastavalt metsa majandamise eeskirjale ei ole turberaied kuusikutes lubatud. Kaitsealal ei ole hall-lepikuid, mistõttu pole lageraie erisust nendele tehtud. Ka piirang lageraielangi suurusele kuusikutes on kehtestatud samadel eesmärkidel nagu eelmises lõigus kirjeldatud piirangud turberaielangi suurusele. Jõuga piiranguvööndis on kuusikuid 14,6 hektaril, neist valdav enamus on raieküpsed või on raieküpsust saavutamas järgmise paarikümne aasta jooksul, Kõnnu piiranguvööndis on kuusikuid 0,4 hektaril. Jõuga piiranguvööndi kuusikutest 3,4 hektarit jääb järvede piiranguvööndisse, kus uuendusraie on määruse § 14 lg 2 punkti 5 järgi keelatud. Ülejäänud 11,2 hektarist kuusikutest paikneb suuremas osas 1–2 hektari suuruste eraldistena järvede piiranguvööndi ja maantee või kõrgepingeliini vahelisel alal, kus 0,5 hektari suurune raiepiirang on igati asjakohane, et vältida vööndit läbivate lagedate alade teket.

Metsade majandamisel tuleb säilitada koosluse looduslik tasakaal ning liigiline ja vanuseline mitmekesisus. Säte on vajalik, et anda kaitseala valitsejale võimalus seada tingimusi väärtuslike üksikpuude või puugruppide säilitamiseks. Sageli on see vajalik, et tagada puistu liigilise mitmekesisuse ja kaitsealuste liikide elupaikade säilimine. Sageli säilitatakse väärtuslikke laialehiseid puuliike. Vanad õõnsuste ja paksu korbaga lehtpuud, aga ka okaspuud, on elupaigaks lindudele, nahkhiirtele, samblikele ja sammaldele, sageli leiab neilt kaitsealuseid liike. Samuti tuleb jälgida, et pärast raiet oleks tagatud liigiliselt mitmekesise puistu taastumine. Hooldusraiate käigus on vajalik jälgida eri puuliikide järelkasvu olemasolu.

Hooldusraie tegemisel saab taastuva puistu liigilist koosseisu reguleerida. Kasvama jäetakse ja kasvutingimusi parandatakse okaspuudel ning väärtuslikel laialehistel puuliikidel. Oluline on, et pärast uuendusraiet taastuks kasvukohale omane ja ümbritsevate elupaikadega sarnane puistu. Samuti tuleb tingimused üle vaadata raieloa igakordsel menetlemisel.

2.5.5.3. Keelatud tegevused piiranguvööndis

Piiranguvööndis on keelatud puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine, maavara kaevandamine, uue maaparandussüsteemi rajamine, looduslike veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmine, biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine, välja arvatud haritava maal Jõuga piiranguvööndis, ning puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt. Kui pinnas seda võimaldab, võib kaitseala valitseja lubada puidu kokku- ja väljavedu.

Need piirangud tulenevad otseselt looduskaitseaduse § 31 lõikest 2 ja on suunatud vööndi kaitse-eesmärkide saavutamisele. Puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine vaesestab looduslikku mitmekesisust ja maastikuilmet.

Piiranguvööndis on keelatud maavara kaevandamine. Jõuga maastikukaitsealal ei ole kinnitatud aktiivseid maavaravarusid. Maavara kaevandamine piiranguvööndis on keelatud samadel põhjustel, mis sihtkaitsevööndis. Põhjalikum selgitus maavarade kaevandamise keelu kohta on toodud punktis 2.5.4.3.

Looduslike veekogude kaldajoone muutmine on enamasti olulise keskkonnamõjuga, mistõttu on see kaitseala kaitseväärtuste soodsa seisundi tagamiseks keelatud. Piiranguvööndisse jäävad elupaigatüüpi liiva-alade vähetoitelised järved (3110) kuuluvad Jõuga järved. Nende veekogude kaldajoone muutmine kahjustaks järvi oluliselt ja see võib veetaseme muutuse tõttu elupaiga hävimiseni viia.

Uue maaparandussüsteemi rajamine on keelatud, sest piiranguvööndisse rajatavad kraavid mõjutaksid oluliselt nii piiranguvööndis kui ka sihtkaitsevööndis olevaid kooslusi. Kaitseala kooslused on pikaajalisest kuivenduse mõjust juba kohati rikutud. Veerežiimi muutused muudavad kasvukohatingimusi ja seeläbi koosluste liigilist koosseisu ja mitmekesisust. Uute kraavide rajamine halvendaks kaitseala koosluste seisundit veelgi ning kahjustaks oluliselt oosistikku ja selle ilmet.

Biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine mõjutab looduslikke ökosüsteeme ja elustikku. Taimekaitsevahendid võivad toiduahelat pidi sattuda kaitsealuste liikide, eelkõige must-toonekure organismi ja kahjustada nende liikide seisundit. Erisus biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamise osas on tehtud Jõuga piiranguvööndis haritava maa kõlvikul, sest vööndisse jääb vähesel määral haritavat maad, millel väetise kasutamine põllumajanduses ettenähtud normides, aegadel ning võtetega ei sea ohtu kaitseala kaitseväärtuste püsimit.

Puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt on keelatud, sest piiranguvööndis on tegemist enamasti märjemate kasvukohatüüpidega veekogude kaldaalade läheduses, kus liikumine kahjustab pinnast ja metsataimestikku. Kaitseala valitseja võib siiski lubada puidu kokku- ja väljavedu, kui pinnas seda võimaldab, näiteks pikalt kestnud kuivade ilmade puhul.

3. Menetluse kirjeldus

Kaitseala kaitse-eeskirja avalik väljapanek toimus 19. oktoobrist 2015. a kuni 1. novembrini 2015. a Keskkonnaameti Viru regiooni Jõhvi ja Iisaku kontoris ning Iisaku ja Illuka

vallavalitsuses. Teade kaitse-eeskirja avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta ilmus 15. oktoobril 2015. a üleriigilise levikuga ajalehes Õhtuleht ja kohalikus ajalehes Põhjarannik, sh selle venekeelses väljaandes *Северное побережье*. Väljaandes Ametlikud Teadaanded ilmus kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise teade 17. oktoobril 2015. a.

Looduskaitseeaduse §-s 9 sätestatud kaitse alla võtmise menetluse käigus saadeti kaitsealal paikneva viie kinnisasja seitsmele eraomanikule, Iisaku ja Illuka Vallavalitsusele, Ida-Viru Maavalitsusele, Maanteeametile, Keskkonnainspektsiooni Ida-Virumaa büroole ja Riigimetsa Majandamise Keskusele teade kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise, sh avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta. Eesti Post tagastas ühe kirja märkega „Hoiutähtaja möödumine”. Kinnistute omanikku, kelle kiri tagastati, teavitati kuulutusega üleriigilises väljaandes Postimees 1. veebruaril 2016. a ja talle anti täiendavalt kaks nädalat aega ettepanekute esitamiseks. Kaitse-eeskirja eelnõu avalik arutelu toimus 17. novembril 2015. a Illuka vallamajas. Keskkonnaametile laekus kokku viis kirja kahelt kinnisasja eraomanikult, Riigimetsa Majandamise Keskuselt, Eesti Energia Kaevandused AS-ilt ja Eesti Geoloogia Seltsilt.

Avaliku väljapaneku jooksul laekunud ettepanekud:

Nr.	Ettepaneku sisu	Tulemus
1. Maaomanik	Esitati ettepanek arvata Jõuga piiranguvööndist välja Nõmmemetsa maaüksus (22401:001:0323) põhjusel, et taolist metsa ja maastikku on ohtralt juba kaitseala koosseisu arvatud.	Osaliselt arvestatud. Keskkonnaamet kaalus ettepanekut kaitseala kaitse-eesmärkidest lähtuvalt ning leidis, et ettepanekuga arvestamine on võimalik osaliselt. Kaitsealast arvatakse välja Nõmmemetsa kinnistule jääv osa, mis ei kattu Jõuga oosistikuga. Nõmmemetsa kinnistu osa, mis kattub Jõuga oosistikuga, jäetakse kaitseala koosseisu. Muudatuse kohaselt kulgeb kaitseala piir Nõmmemetsa kinnistuga piirnevas osas mõttelise sirgena kinnistu edelanurgast kuni kraavi ja metsasihi ristumiskohani punktis koordinaatidega 6562 255,957 ja 693568,677.
2. Maaomanik	Esitati soov saada täpsemad põhjendused raiepiirangutele, sh hall- lepikutele.	Arvestatud. Maaomanikule saadeti täpsemad selgitused raiepiirangute ja nende põhjuste kohta.
	Esitati seisukoht, et majandustegevuse lubamisel ei ole võimalik tagada elustiku mitmekesisuse ja maastikuilme kaitset.	Ei arvestatud. Maaomanikule selgitati eelnõu järgseid majandustegevuse piiranguid, mis läbi on kaitsealal tagatud elustiku mitmekesisuse ja maastikuilme kaitse. Määrusesse ei tehtud majandustegevust või kaitseala kaitse-eesmärke puudutavad muudatusi.

Nr.	Ettepaneku sisu	Tulemus
	Esitati seisukoht, mille kohaselt on vale keelata turberaie kuusikutes.	Ei arvestatud. Maaomanikule selgitati, et turberaie keeld kuusikutes tuleneb metsaseaduse § 30 lõike 7 alusel kehtestatud metsade majandamise eeskirjas sätestatust. Määrusesse ei viidud sisse muudatust, mis lubaks turberaieid kuusikutes.
	Esitati ettepanek täpsustada koprapaisudega seonduvat Kõnnu sihtkaitsevööndis kvartali või konkreetse elupaigatüübi tasemel.	Ei arvestatud. Ettepaneku esitaja kinnistu asub piiranguvööndis ja paisud tema kinnistut ei mõjuta. Koprapaisude säilitamise vajalikkus Kõnnu sihtkaitsevööndis tuleneb eelnõu ekspertiisist. Täpsemad asjaolud (likvideeritavad ja allesjätavad paisud) selgitatakse kaitsekorralduskavas. Seletuskirja sellekohaselt ei täiendatud.
3. RMK	Esitati ettepanek parandada seletuskirjas olev väide, mille järgi on kraavid rajatud väljaveoteede jaoks.	Arvestatud. Seletuskirjas parandati eksitav väide ning asendati väljaveoteed sõnaga kokkuveoteed.
	Esitati ettepanek analüüsida põhjalikumalt teede sulgemise võimalikkust lähtuvalt tee liigist (registrisse kantud või mitte).	Arvestatud. Seletuskirja täpsustati täiendavate selgitustega, mis käsitlesid teede sulgemise võimalikkust olenevalt tee liigist.
	Esitati ettepanek analüüsida põhjalikumalt, kas kaitsealale jääb maaparandussüsteeme ja millised on eelnõu järgsete maaparandussüsteeme puudutavate piirangute mõjud majandusmetsadele.	Arvestatud. Seletuskirja täiendati selgitusega, mille kohaselt kaitsealale ei jää maaparandussüsteeme ega eesvoole, mistõttu nendega seotud tegevusi kaitse-eeskirjas ei käsitleta.
	Esitati ettepanek täiendada määrust viisil, mille kohaselt oleks maavarade kaevandamine maastikukaitsealal kaitse-eesmärkide tagamise korral lubatud.	Ei arvestatud. Keskkonnaamet on seisukohal, et maavarade kaevandamisel kaitsealal ei ole võimalik tagada kaitstavate väärtuste soodsat seisundit. Maavarade kaevandamine karjääriviisiliselt hävitaks maastikuilme, oosipaigastiku pinnavormid, väärtuslikud kooslused ja kaitsealuste liikide elupaigad. Maavara kaevandamine allmaa-kaevanduses muudaks jäädavalt piirkonna looduslikku veerežiimi, mis läbi ka looduslikke kooslusi, ning muudaks võimalike langatuslehtrite näol pinnavorme ja maastikuilmet. Maavarade kaevandamine kaitsealal jääb keelatuks. Samuti täiendati

Nr.	Ettepaneku sisu	Tulemus
		seletuskirja viisil, kus maavarade kaevandamise kahjulikku mõju Jõuga maastikukaitseala kaitstavatele väärtustele käsitletakse laiemalt kui vaid oosimaastikule.
4. Eesti Energia Kaevandused AS	Esitati seisukoht, et Jõuga maastikukaitseala kaitse-eeskirjaeel nõu koostamisel ei ole piisavalt arvestatud proportsionaalsuse põhimõtet ning kõikide väärtuste kaitse oleks tagatud ka piiranguvööndi režiimiga.	Ei arvestatud. Keskkonnaamet on seisukohal, et Jõuga maastikukaitsealal on teatud väärtuste (väärtuslikud metsakooslused, must-toonekurg) kaitse tagamiseks ainuvõimalik sihtkaitsevööndi režiim. Piiranguvööndis on majandustegevus osaliselt lubatud, seega ei saa piiranguvööndis tagada metsakoosluste looduslikku arengut. Piiranguvööndis ei saa kehtestada must-toonekure häirimatu pesitsemise jaoks liikumispiirangut.
	Esitati seisukoht, et Jõuga maastikukaitseala kaitse-eeskirjaeel nõu koostamisel on looduskaitse eesmärgid seatud ülemuslikuks ülejäänud huvide suhtes ning kaalutud pole kõiki huve.	Ei arvestatud. Keskkonnaamet on seisukohal, et kaitsekorra kavandamisel on piisavalt analüüsitud kõiki piirkonna peamisi majandushuve ning vastavalt sellele ka tehtud osaliselt leevendusi kaitsekorras määral, mil see ei takista kaitstavate väärtuste soodsa seisundi säilimist. Jõuga maastikukaitseala kaitse-eeskirja eelnõu koostamisel, sh kaitsekorra ja tsoneeringu koostamisel on erinevate huvigruppide ootustega arvestatud maksimaalsel võimalikul määral. Kaitsealale jääb Jõuga loodusala, kus loodudirektiivist lähtuvalt ei tohi pidada muid hindamiskriteeriume, nt majanduslikke kriteeriume, keskkonnavalastest kriteeriumidest tähtsamaks.
	Esitati seisukoht, mille kohaselt tegevused, mis ei ole lubatud kaitsealal, võivad olla lubatud kaitseala kohal või kaitseala all.	Ei arvestatud. Keskkonnaamet on seisukohal, et kaitsealale ei ole seatud ülemisi ega alumisi piire ning see ulatub nii sügavale ja nii kõrgele, kui võimalik. Tulenevalt sellest asuvad ka huvipunktid olevad passiivsed põlevkivivarud kaitsealal, mitte selle all. Kooslused on osa ökosüsteemist ning on seeläbi mõjutatud kõikidest ökosüsteemi kui tervikut moodustavatest ja omavahel tihedalt seotud teguritest. Seetõttu on koosluste kaitseks oluline tagada kõikide nende kujunemist ja funktsioneerimist mõjutavate tegurite nagu aluspõhja, pinnakatte, õhu, taimkatte, elustiku ja

Nr.	Ettepaneku sisu	Tulemus
		veerežiimi terviklik kaitse. Loodusliku veerežiimi säilimiseks on omakorda tarvis tagada veerežiimi ühe osana mõjutava aluspõhja ja pinnakatte säilimine looduslikul kujul ning välistada igasugused põhja- ja pinnavee taseme muutmised inimtegevuse tagajärjel.
	Esitati seisukoht, et kaitseala piiritlemispõhimõtted peaksid arvestama oluliste asjaoludega, sh majanduslike huvidega.	Ei arvestatud. Keskkonnaamet on seisukohal, et piiritlemise aluseks ei saa olla majanduslikud huvid. Kaitseala piiritlemisel on lähtutud sellest, et väärtuste kaitse oleks tagatud. Majanduslikke huvisid piiritlemisel ei ole arvestatud. Jõuga MKA-le jääb Jõuga loodusala, kus loodusdirektiivist lähtuvalt ei tohi pidada muid hindamiskriteeriume, nt majanduslikke kriteeriume, keskkonnavalastest kriteeriumidest tähtsamaks.
	Esitati seisukoht, et Natura 2000 võrgustikku kuuluval Jõuga loodusalal on võimalik rahvusvahelisest õigusest tulenevalt teha leevendavaid erisusi.	Ei arvestatud. Eesti Energia Kaevandused AS-ile selgitati põhjalikult Natura 2000 võrgustikku kuuluvatel aladel erisuste tegemise eeltingimusi ja võimalusi. Keskkonnaameti hinnangul Jõuga loodusala leevendavate erisuste tegemise tingimustele ei vasta, mistõttu puudub alus erisuste tegemiseks. Kuna Jõuga loodusala on juba moodustatud, tuleb vastavalt loodusdirektiivi artikkel 4 lg-le 5 Jõuga loodusalale erisuste kohandamise kaalumisel lähtuda loodusdirektiivi artiklis 6 sätestatust. Selle kohaselt saab erandi teha üksnes juhul, kui esinevad üheaegselt järgmised tingimused: 1) alternatiivsed lahendused puuduvad; 2) projekt tuleb ellu viia üldiste huvide mõjuval põhjusel, sh sotsiaalsetel või majanduslikel põhjustel; 3) liikmesriik võtab kasutusele vajalikud hüvitusmeetmed (nendest tuleb teavitada Euroopa Komisjoni). Keskkonnaamet on seisukohal, et põlevkivi kaevandamisele ning sellest elektrienergia ja keemiatoodete tootmisele on olemas alternatiivid.

Nr.	Ettepaneku sisu	Tulemus
	Esitati seisukoht, mille kohaselt puudub seletuskirjas analüüs määrusega kaasnevale mõjule erinevates valdkondades.	Ei arvestatud. Keskkonnaamet on seisukohal, et analüüs on seletuskirjas piisav ning seda ei täiendata.
	Esitati ettepanek muuta määruse eelnõud selliselt, et Jõuga maastikukaitseala piirangu- ja sihtkaitsevööndites oleks lubatud passiivse maavara varu ümberhindamine aktiivseks ja maavara allmaakaevandamine juhul, kui vastavad uuringud seda lubavad.	Ei arvestatud. Keskkonnaamet on seisukohal, et maavarade kaevandamisel kaitsealal ei ole võimalik tagada kaitstavate väärtuste soodsat seisundit. Maavarade kaevandamine kaitsealal jääb keelatuks. Eesti Energia Kaevandused AS-ile saadeti sellekohased põhjalikud selgitused.
6. Eesti Geoloogia Selts	Esitati ettepanek muuta määruse eelnõud selliselt, et Jõuga maastikukaitseala piirangu- ja sihtkaitsevööndites oleks lubatud passiivse maavara varu ümberhindamine aktiivseks ja maavara allmaakaevandamine juhul, kui vastavad uuringud seda lubavad.	Ei arvestatud. Keskkonnaamet on seisukohal, et maavarade kaevandamisel kaitsealal ei ole võimalik tagada kaitstavate väärtuste soodsat seisundit. Maavarade kaevandamine kaitsealal jääb keelatuks. Eesti Geoloogia Seltsile saadeti sellekohased põhjalikud selgitused.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu koostamisel on arvestatud järgmiste EL õigusaktidega:

1. EÜ Nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taimestiku ja loomastiku kaitsest (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50).
2. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.1.2010, lk 7–25).

EÜ Nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ ehk loodusdirektiivi artikli 2 lõike 1 kohaselt on nimetatud direktiivi eesmärk looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsmisega kaasa aidata bioloogilise mitmekesisuse säilimisele EL liikmesriikide territooriumil. Loodusdirektiivi artikli 3 lõigete 1 ja 2 kohaselt luuakse Euroopa ökoloogiline võrgustik Natura 2000, mille loomisse annab panuse iga liikmesriik võrdeliselt sellega, millisel määral leidub tema territooriumil loodusdirektiivis nimetatud looduslikke elupaigatüüpe ja liikide elupaiku. Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri” lisa 1 punkti 2 alapunkti 55 kohaselt hõlmab kaitseala tervenisti Jõuga loodusala, seetõttu tuleb Jõuga maastikukaitseala Jõuga loodusalale jääval alal tegevuse kavandamisel hinnata selle mõju kaitse-eesmärkidele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade kohta kehtivaid erisusi.

Jõuga loodusala on kinnitatud Natura 2000 võrgustiku alaks Euroopa Komisjoni 12. detsembri 2008. a otsusega 2009/94/EÜ, millega võeti vastavalt nõukogu direktiivile 92/43/EMÜ vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade teine ajakohastatud loetelu (teatavaks tehtud numbriga K(2008) 8046 all, ELT L 043, 13.02.2009, lk 245–392). Viimati ajakohastati boreaalse biogeograafilise piirkonna loodusalade nimekirja Euroopa Komisjoni 26. novembri 2015. a rakendusotsusega (EL) 2015/2371, millega võeti vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade loetelu üheksas uuendatud versioon (teatavaks tehtud numbriga C(2015) 8214 all, ELT L 338, 23.12.2015, lk 436–676).

Jõuga maastikukaitseala Ongassaare sihtkaitsevööndi piiri korrigeerimise tõttu tuleb kõnesoleva kaitse-eeskirja alusel Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri” põhjal moodustatud Jõuga loodusala piir viia vastavusse Jõuga maastikukaitseala Ongassaare sihtkaitsevööndi piiriga. Loodusala Jõuga piiranguvööndisse jääva osa piire ei muudeta. Jõuga loodusala eesmärkidest tuleb välja jätta elupaigatüüp siirdesoo- ja rabametsad (91D0*), sest seda elupaigatüüpi looduslal ei esine. Pärast määruse jõustumist tehakse Euroopa Komisjonile ettepanek muuta Jõuga loodusala piire ja eesmarke. Piirimuudatused on marginaalsed ning tulenevad kaitseala ja selle vööndite piirikorrigeerimisest.

Jõuga loodusala piiride muutmisel uusi maaüksusi Natura 2000 võrgustikku ei lisandu. Vähesel määral (0,6 ha) muutub looduskaitseala osakaal väiksemaks riigiomandis oleval maaüksusel Alajõe metskond 11 (22901:004:0100).

5. Määruse mõju ja määruse rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale, aidates looduskeskkonna säilitamisega kaasa inimeste põhivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele. Määrus aitab tagada soo- ja metsakoosluste ning seal olevate liikide kaitse. Kehtestatud kaitsekord arvestab ala eesmärgiks olevate väärtuste kaitse vajadusi ja selle rakendamine tagab nende säilimise.

Uue kaitse-eeskirja kehtestamine aitab kaasa rahvusvaheliste kohustuste täitmisele, seega on mõju välissuhetele positiivne. Looduse mitmekesisuse ehk elurikkuse säilitamise ja suurendamise vajaduse sätestavad nii Euroopa 2020 kui ka Ressursitõhusa Euroopa tegevuskava. Sellest tulenevalt on elurikkuse vähenemise peatamiseks ja taastamiseks kinnitatud EL elurikkuse strateegia aastani 2020 (KOM(2011)2441), mis seab liikmesriigile konkreetsed ja mõõdetavad eesmärgid elurikkuse (liikide ja elupaikade seisundi) parandamiseks aastaks 2020. Kinnitatav õigusakt toetab otseselt nende eesmärkide saavutamist.

Jõuga maastikukaitseala on juba varasemast suures ulatuses riikliku kaitse all, mistõttu puudub määruse jõustumisel oluline mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele.

Planeeringud tuleb kooskõlla viia kehtestatud õigusaktidega. Seega mõjutab määruse kehtestamine ka kehtestatud planeeringuid. Meile teadaolevalt vastuolusid kehtivate planeeringutega ei ole, mistõttu oluline mõju selles küsimuses puudub. Eelnõu avalikustamise käigus saadeti kohalikele omavalitsustele ja maaomanikele arvamuse avaldamiseks eelnõu materjalid. Selle käigus ei esitatud vastuväiteid, et määruse jõustumine takistaks kehtivate planeeringute teostamist ei laekunud. Looduskatseseaduse § 9 lõike 71 punktide 3 ja 4 järgi on avalikustamise üheks eesmärgiks saada menetlusosalistelt neile teadaolevaid andmeid, mis omavad puutumust antud eelnõuga.

Vastavalt maamaksuseaduse §-le 4 kaasneb määruse jõustumisega kohaliku omavalitsuse maamaksutulude mõningane vähenemine. Maamaksuseaduse § 4 lõike 3 kohaselt hakkab maamaksusoodustus kehtima kaitse-eeskirja jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuaril. Maamaksuseaduse § 4 lõike 1 punkti 1¹ kohaselt kaitsealade sihtkaitsevööndi maalt maamaksu ei maksta ja § 4 lõike 2 kohaselt makstakse looduskaitseaduse §-s 31 sätestatud piiranguvööndi maalt maamaksu 50% maamaksumäärast.

Kaitsealaga liidetavast varem kaitse all mitte olnud maast arvatakse sihtkaitsevööndisse 3,8 ha (sh 3,4 ha metsamaa), mis kõik on riigiomandis. Kaitsealaga liidetavast varem kaitse all mitte olnud maast arvatakse piiranguvööndisse 2,3 ha, millest 0,4 ha (kõik on metsamaa) on eraomand ja 1,9 ha (sh 1,6 ha metsamaa) riigiomand. Piirimuudatustega arvatakse kaitse alt välja 3 ha (kõik on metsamaa) varem sihtkaitsevööndisse kuulunud maast, mis kõik on riigiomandis. Piirimuudatustega arvatakse kaitse alt välja 10,8 ha varem piiranguvööndisse kuulunud maast, millest 4,6 ha (sh 4,1 ha metsamaa) on eraomand ning 6,2 ha (sh 4,5 ha metsamaa) riigiomand. Varem piiranguvööndisse kuulunud maast arvatakse sihtkaitsevööndisse 51,3 ha (kõik on metsamaa), mis kõik on riigiomandis. Varem sihtkaitsevööndisse kuulunud maast arvatakse piiranguvööndisse 1,6 ha, mis kõik on riigiomand. Määruse jõustumisel väheneb Illuka valla maamaksutulu esialgse arvestuse järgi ligikaudu 40 eurot aastas ning Iisaku valla maamaksutulu 12 eurot aastas.

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 20 võib riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga omandada kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, kinnisasja väärtusele vastava tasu eest. Kaitseala välispiiri ja tzoneeringu muudatustega sihtkaitsevööndisse täiendavalt eramaid arvatud pole ning riigil kulud seoses sellega puuduvad.

Natura 2000 alal asuva erametsamaa omanikule makstakse toetust, et kompenseerida Natura 2000 metsaalade majandamisest saamata jäänud tulu. Võrreldes varasema Kivinõmme maastikukaitseala piiridega, riigi kulud seoses Natura metsa toetusega ei muutu, kuna kaitsealale ei jää toetuskõlblikku erametsamaad.

Võrreldes varasema Kivinõmme maastikukaitsealaga, arvatakse sihtkaitsevööndisse täiendavalt riigimetsa 60,6 hektarit, millest 57,2 hektarit on varasemalt piiranguvööndis olnud maa ning 3,4 hektarit varasemalt kaitse all mitte olnud metsamaa. Piiranguvööndisse arvatakse täiendavalt 1,6 ha varem kaitse all mitte olnud riigimetsa. Samal ajal arvatakse kaitse alt välja 4,5 ha varem piiranguvööndisse kuulunud riigimetsa ning 3,1 hektarit varem sihtkaitsevööndisse kuulunud riigimetsa. Vastavalt RMK arvutustele (RMK Ida-Virumaa metskonna metsa majandamise kava aastani 2022) vähendab 1 hektari metsamaa range kaitse alla arvamine puidukasutuse tulu 128 eurot aastas. Majanduspiirangutega metsade kavandatavaks raiemahuks on RMK arvutuste kohaselt ligikaudu 1/10 majandusmetsa lankide keskmisest ehk 1 ha piiranguvööndisse arvataval metsamaal väheneb puidukasutuse tulu 115 eurot aastas. Jõuga maastikukaitsealal suureneb puidutulu kaitse alt maha arvataval metsamaal 914 eurot aastas ning väheneb kaitsealale juurde liidetava ja tzoneeringu muudatustega alal 1351 eurot aastas. Võrreldes varasema Kivinõmme maastikukaitsealaga väheneb seega RMK iga-aastane puidutulu Jõuga maastikukaitsealal kokku 437 euro võrra aastas.

Kõnnu lahustükis on arvel põlevkivi passiivse reservvaruna (20 ja 21 plokk) 6,1 mln tonni. Arvestades Vabariigi Valitsuse 07.07. 2016. a määruse nr 75 „Riigile kuuluva maavara kaevandamisõiguse tasumäärad“ lisas 2 ja Vabariigi Valitsuse 17.11.2014 määruse nr 169 „Vee erikasutusõiguse tasumäärad veevõtu eest veekogust ja põhjaveekihist“ alusel toodud määrasid, oleks Kõnnu lahustükis põlevkivi kaevandamisel loodusvarade (põlevkivi ja vesi) kasutamise eest saadav tasu ca 8-9 mln eurot.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Vaidlustamine

Määrust on võimalik vaidlustada, esitades kaebuse halduskohtusse halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras, osas, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused, mis puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätteid, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu kooskõlastati teiste ministeeriumidega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium esitas kirjalikult märkused. Märkused on kajastatud seletuskirja lisas 1. Teised ministeeriumid on kooskõlastanud eelnõu vaikimisi. Vabariigi Valitsuse reglemendi § 7 lõike 4 kohaselt, kui kooskõlastaja ei ole sama paragrahvi lõigetes 1–3 sätestatud tähtaja jooksul eelnõu kooskõlastanud või jätnud seda põhjendatult kooskõlastamata, loetakse eelnõu kooskõlastatuks.

Marko Pomerants
Keskkonnaminister

Jõuga maastikukaitseala kaitse-eeskirja seletuskirja lisa nr 1

Kooskõlastusringil esitatud märkustega arvestamise tabel

<p>Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium</p>	<p>Ettepanek jätta Jõuga maastikukaitsealast välja Kõnnu lahustükk ja moodustada must-toonekure kaitseks püsielupaik vastavalt LKS §50 lõige 2 punktile 3, mille kaitse-eeskiri võimaldaks allmaakaevandamist kure talvitumisperioodil 1. septembrist 14. märtsini. Kõnnu lahustükk tükeldab mäeeraldise selliselt, et ka lähedal asuvate põlevkivivarude kasutamine on mäetehnilisel keeruline. Kui Jõuga MKA alused põlevkivivarud jäävad passivseks ja neid ei kaevandata lähiaastail, ei ole varud tõenäoliselt enam kasutatavad.</p>	<p>Ei ole arvestatud. Tegemist on olemasoleva kaitsealaga, mille välispiire ei muudeta, ainult täpsustatakse muutunud aluskaartide alusel. Kaevandamine on keelatud kaitsealal ka kehtiva kaitsekorra järgi. Kõigi kaitsealade all olev põlevkivivaru on tunnistatud passiivseks. Kõnnu lahustüki eesmärk ei ole ainult I kategooria kaitsealuse liigi must-toonekure kaitse, vaid ka II kategooria kaitsealuste liikide – karvasjalg-kaku elupaiga ja väikese käopõlle kasvukoha ning looduslike metsakoosluste kaitse. Lisaks tagab must-toonekure jaoks vajalik kaitsekord ka teiste alal leiduvate</p>
--	---	--

	<p>Seeläbi alandavad piirangud oluliselt riigitulu.</p>	<p>kaitsealuste liikide, nagu metsis, musträhn, kanakull, laanepüü ja laanerähn, kaitse.</p> <p>Kuna must-toonekurg vajab elupaigana vana metsa ökosüsteeme, seal on oluline tagada loodusliku veerežiimi säilimine, kus areng toimuks ainult looduslike protsesside tulemusena, on nii kaitseala kui püsielupaiga koosseisus elupaiga säilitamine ainuvõimalik sihtkaitsevööndi kaitsekorruga.</p> <p>Ka LKS §50 lõike 2 punkti 3 alusel pesakoha ümber moodustuvas automaatses 250 m raadiusega ringis kehtib täielike majanduspiiranguteta sihtkaitsevööndi kaitsekord. Püsielupaik ei taga kõigi vööndis olevate väärtuste ja pikemas perspektiivis ka must-toonekure kaitset, kuna sealt jääks välja pesitsemise edukust tagavad kooslused.</p> <p>Jaanus Paali ja Eerik Leibaku koostatud kogumikus „Põlevkivi kaevandamine ja elusloodus“ antud hinnangu järgi on linnuliikidest väga kaevandamistundlikud, kellele avaldab mõju nii veerežiimi muutumine kui lõhketööd ja kommunikatsioonide rajamine, <u>must-toonekurg</u>, rabapüü, rohunepp, mustsaba-vigle, mudanepp, metsis, sookurg jt.</p> <p>Allmaakaevandamine Kõnnu lahustüki all toob potentsiaalselt kaasa ala veerežiimi muutuse ja kahjustab mitte ainult Kõnnu lahustükil, vaid kogu kaitseala kaitse-eesmärkideks olevate väärtuste säilimist.</p> <p>Juhul kui tulevikus tõestatakse uuringute ja seire käigus allmaakaevandustega seonduva negatiivse mõju puudumine (vibratsioon, veerežiimi muutused jms), kaitseala kaitse-eesmärkidele (nagu kaitsealused liigid ja nende elupaigad, soo- ja metsaelupaigatüübid), on võimalik ala kaitsekorda muuta.</p>
--	---	--